

CONGREGATIO GENERALIS XXXII

3 decembris 1962

Exc.mus P. D. PERICLES FELICI, *Concilii secretarius generalis*:

Praeest hodiernae congregationi generali em.mus ac rev.mus P. D. card. Ernestus Ruffini, arch. Panormitanus.

Antequam prosequatur disceptatio *de Ecclesia* in genere, fiet ab exc.mo P. D. Francisco Grimshaw relatio circa duas propositas emendationes de schemate constitutionis *de sacra Liturgia*. Deinde, post relationem, fiet suffragatio circa duas emendationes, quae sunt in libello iam distributo, pag. 3.

Ad proemium sectionis secundae capitis I, prima emendatio: pag. 162, lin. 33, post verba *populus acquisitionis*, addatur: *vi Baptismatis*.

Ad art. 12, secunda emendatio: pag. 163, lin. 25, post verba *in Seminariis et*, addatur: *studiorum domibus religiosis inter disciplinas necessarias et potiores*.

Interea lego nomina eorum, qui petierunt loqui circa schema constitutionis dogmaticae *de Ecclesia* in genere: em.mi ac rev.mi DD. cardd. Franciscus Spellman, arch. Neo-Eboracensis in Statibus Foederatis Americae Septemtrionalis; Ioseph Siri, arch. Ianuensis; Iacobus McIntyre, arch. Angelorum in Statibus Foederatis Americae Septemtrionalis; Valerianus Gracias, arch. Bombayensis in India; Paulus Léger, arch. Marianopolitanus in Canada; Iulius Döpfner, arch. Monacensis in Germania; exc.mi DD. Boleslaus Komínek, arch. tit. Euchaïtenus in Polonia; Franciscus Marty, arch. Remensis in Gallia; Ioseph Gargitter, ep. Brixinensis in Italia; Gerardus Huyghe, ep. Atrebatensis in Gallia; Dionysius Hurley, arch. Durbanianus in Africa Merid.; Iulius Barbeta, ep. tit. Pharanitanus in Italia; Narcissus Jubany, ep. aux. Barcinonensis in Hispania; Ioannes Rupp, ep. Monoecensis in Monaco; Blasius Musto, ep. Aquinatensis in Italia; Adam Kozłowiecki, arch. Lusakensis in Rhodesia Septemtrionali; Aemilius Blanchet, arch. tit. Philippopolitanus in Thracia, rector Instituti Catholici Parisiensis; Raphaël Moralejo, ep. aux. Valentinus in Hispania; Raphaël Rabban, arch. Cherchensis Chaldaeorum in Irak; Thomas Holland, ep. coad. Portus Magni in Anglia; Ioseph Vairo, ep. Gravinensis in Italia; Franciscus Hengsbach, ep. Essendiensis in Germania; Michaël Doumith, ep. Sarbensis Maronitarum in Li-

bano; Zdzislawus Golinski, ep. Czestochoviensis in Polonia; Carolus Maccari, ep. tit. Emmausensis in Italia; Ioseph Descuffi, arch. Smyrnen-sis in Turchia.

1 - SCHEMA CONSTITUTIONIS DE SACRA LITURGIA

[3]

EMENDATIONES

A PATRIBUS CONCILIARIBUS POSTULATAE
A COMMISSIONE CONCILIARI DE SACRA LITURGIA
EXAMINATAE ET PROPOSITAE

Caput I, nn. 10-15

AD PROOEMIUM SECTIONIS II CAPITIS I

1 — Pag. 162, linea 33, post verba « *populus acquisitionis* », ad-datur: « VI BAPTISMATIS ».

AD ART. 11

2 — Pag. 163, linea 25, post verba « *in Seminariis et* », addatur:
« *studiorum domibus religiosis* INTER DISCIPLINAS NECESSARIAS
ET POTIORES ».

[5]

2 - TEXTUS SCHEMATIS

Caput I, nn. 10-15

Textus in Schemate propositus

II - DE LITURGICA INSTITUTIONE
ET DE ACTUOSA PARTICIPATIONE
PROSEQUENDIS

Nihil carius habet Mater Ecclesia quam ut fideles universi ad plenam illam, consciam at-que actuosam liturgicarum celebrationum par-

*Textus a Commissione emendatus **

II - DE LITURGICA INSTITUTIONE
ET DE ACTUOSA PARTICIPATIONE
PROSEQUENDIS

14. *Valde cupit* Mater Ecclesia ut fideles universi ad plenam illam, consciam atque actuo-sam liturgicarum celebrationum participationem

* Litteris italicis seu *cursivis* indicantur additiones aut emendationes formales vel minoris momenti; litteris autem grandioribus seu MAIUSCULIS emendationes exhibentur maioris momenti, Patrum suffragati-
oni proponendae.

ticipationem ducantur, quae ab ipsius Liturgiae natura postulatur et ad quam populus christianus, « genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis » (1 Petr. 2, 9; cf. 2, 4-5), ius habet et officium.³⁰

Quae totius populi plena et actuosa participatio, in instauranda et fovenda sacra Liturgia, summopere est attendenda: est enim primus, isque necessarius fons, e quo spiritum vere christianum fideles hauriant;³¹ et ideo in tota actione pastorali, per debitam institutionem, ab animarum pastoribus est sedulo adpendenda.

Sed quia, ut hoc evenire possit, nulla spes effulget nisi prius ipsi animarum pastores spiritu et virtute Liturgiae penitus imbuantur in eaque efficiantur magistri, ideo pernecesse est ut institutioni liturgicae cleri apprime consulatur.³² Quapropter Sacrosanctum Concilium ea quae sequuntur statuere decrevit.

10. [*Magistri in sacra Liturgia formandi*]. Magistri, qui sacrae Liturgiae scientiae in seminariis et facultatibus theologicis docendae praeficiuntur, ad munus suum in institutis ad hoc speciali cura destinatis probe instituendi sunt.

11. [*Liturgica institutio cleri*]. Scientia de sacra Liturgia in seminariis et facultatibus theologicis inter disciplinas principales est habenda,³³ et sub aspectu cum theologico et historico, tum spirituali, pastorali et iuridico tradenda. Curent insuper aliarum disciplinarum magistri, imprimis theologiae dogmaticae, sacrae Scripturae, theologiae spiritualis et pastoralis ita, ex intrinsecis exigentiis proprii uniuscuiusque obiecti, mysterium Christi et historiam salutis excolere, ut exinde earum connexio cum Liturgia et unitas sacerdotalis institutionis aperte clarescant.

ducantur, quae ab ipsius Liturgiae natura postulatur et ad quam populus christianus, « genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis » (1 Petr. 2, 9; cf. 2, 4-5), VI BAPTISMATIS ius habet et officium.³⁴ [5]

Quae totius populi plena et actuosa participatio, in instauranda et fovenda sacra Liturgia, summopere est attendenda: est enim primus, isque necessarius fons, e quo spiritum vere christianum fideles hauriant;³⁵ et ideo in tota actione pastorali, per debitam institutionem, ab animarum pastoribus est sedulo adpendenda.

Sed quia, ut hoc evenire possit, nulla spes effulget nisi prius ipsi animarum pastores spiritu et virtute Liturgiae penitus imbuantur in eaque efficiantur magistri, ideo pernecesse est ut institutioni liturgicae cleri apprime consulatur.³⁶ Quapropter Sacrosanctum Concilium ea quae sequuntur statuere decrevit. [6]

15. Magistri, qui sacrae Liturgiae *disciplinae* in seminariis, *studiorum domibus religiosis* et facultatibus theologicis docendae praeficiuntur, ad munus suum in institutis ad hoc speciali cura destinatis probe instituendi sunt.

16. *Disciplina* de sacra Liturgia in seminariis et *studiorum domibus religiosis* INTER DISCIPLINAS NECESSARIAS ET POTIORES, in facultatibus *autem* theologicis inter disciplinas principales est habenda,³⁷ et sub aspectu cum theologico et historico, tum spirituali, pastorali et iuridico tradenda. Curent insuper aliarum disciplinarum magistri, imprimis theologiae dogmaticae, sacrae Scripturae, theologiae spiritualis et pastoralis ita, ex intrinsecis exigentiis proprii uniuscuiusque obiecti, mysterium Christi et historiam salutis excolere, ut exinde earum connexio cum Liturgia et unitas sacerdotalis institutionis aperte clarescant.

- [6] 12. [*Vita liturgica in seminariis et institutis religiosis*]. Clerici, in seminariis domibusque religiosi, formationem vitae spiritualis liturgicam acquirant, cum apta manuductione qua sacros ritus intellegere et toto animo participare queant, tum ipsa sacrorum mysteriorum celebratione, necnon aliis pietatis exercitiis spiritu sacrae Liturgiae imbutis; pariter observantiam legum liturgicarum addiscant, ita ut tota vitae ratio in seminariis et religiosorum institutis liturgico spiritu informetur.³⁴
13. [*Vita liturgica sacerdotum*]. Sacerdotes, sive dioecesanii sive religiosi, in vinea Domini iam operantes, omnibus mediis opportunis³⁵ iuventur ut plenius semper quae in functionibus sacris agunt intellegant, vitam liturgicam vivant, eamque cum fidelibus sibi commissis communicent.
- [7] 14. [*Liturgica institutio et actuosa participatio populi*]. Liturgicam institutionem necnon actuosam fidelium participationem, internam et externam, iuxta ipsorum aetatem, condicionem, vitae genus et religiosae culturae gradum, animarum pastores sedulo ac patienter prosequantur,³⁶ unum e praecipuis fidelis mysteriorum Dei dispensatoris muneribus absolventes; et gregem suum hac in re non verbo tantum, sed et exemplo ducant.
15. [*Transmissiones radiophonicae et televisificae*]. Transmissiones actionum sacrarum ope radiophonica et televisifica, praesertim si agatur de Sacro faciendo, discrete ac decore fiant, sub ductu ac sponsione personae idoneae, ad hoc munus ab Episcopis destinatae.³⁷
17. Clerici, in seminariis domibusque religiosi, formationem vitae spiritualis liturgicam acquirant, cum apta manuductione qua sacros ritus intellegere et toto animo participare queant, tum ipsa sacrorum mysteriorum celebratione, necnon aliis pietatis exercitiis spiritu sacrae Liturgiae imbutis; pariter observantiam legum liturgicarum addiscant, ita ut *vita* in seminariis et religiosorum institutis liturgico spiritu *penitus* informetur.³⁸
18. Sacerdotes, sive *saeculares* sive religiosi, in vinea Domini iam operantes, omnibus mediis opportunis³⁹ iuventur ut plenius semper quae in functionibus sacris agunt intellegant, vitam liturgicam vivant, eamque cum fidelibus sibi commissis communicent.
19. Liturgicam institutionem necnon actuosam fidelium participationem, internam et externam, iuxta ipsorum aetatem, condicionem, vitae genus et religiosae culturae gradum, animarum pastores sedulo ac patienter prosequantur,⁴⁰ unum e praecipuis fidelis mysteriorum Dei dispensatoris muneribus absolventes; et gregem suum hac in re non verbo tantum, sed etiam exemplo ducant.
20. Transmissiones actionum sacrarum ope radiophonica et televisifica, praesertim si agatur de Sacro faciendo, discrete ac decore fiant, sub ductu ac sponsione personae idoneae, ad hoc munus ab Episcopis destinatae.⁴¹

APPENDIX

[7]

EXCERPTUM ex « Declarationibus » additis Schemati a Commissione Praeparatoria parato, quod affertur ad meliorem intellegentiam n. 11 Schematis

[DECLARATIO]. Quoad liturgicam institutionem cleri haec desiderantur:

1. Ut scientia sacrae Liturgiae, in ordinatione programmatum quibus universa ratio studiorum in facultatibus theologicis regitur, inter disciplinas principales, et non auxiliares (Cf. *Ordinationes* S. C. de Seminariis et Studiorum Univers., diei 12 iunii 1931: AAS 23 [1931] p. 271), computetur. Hoc enim consequitur ex natura ipsa sacrae Liturgiae, quatenus, ex supra expositis, apparet uti actus quidam vitalis Christi totiusque mystici eius Corporis et uti fons atque culmen vitae spiritualis et pastoralis Ecclesiae.

Attamen computatio scientiae sacrae Liturgiae inter disciplinas principales secum non fert ut per tot horas in hebdomada doceatur quot doceatur v. gr. theologia dogmatica vel sacra Scriptura. Necessarium tamen erit ut ipsi saltem una hora in hebdomada per quattuor annos tribuatur, ita ut totum suum obiectum, in quantum fieri potest, attingere valeat atque exhauriat.

2. Ut disciplina de sacra Liturgia non solum tradatur sub aspectu iuridico seu rubricali, neque unice sub aspectu historico; sed ita ut sibi proponat explicationem scientificam, in quantum possibile, integram proprii obiecti, illud illustrando sub aspectu cum theologico et historico, tum spirituali, pastorali et iuridico.

NOTAE

NOTAE

[8]

³⁰ Cf. PIUS XI, Const. Apost. *Divini cultus*: AAS 21 (1929) pp. 39-40; PIUS XII, Litt. Encycl. *Mediator Dei*: AAS 39 (1947) pp. 552, 555, 559, 560; Allocutio diei 22 sept. 1956: AAS 48 (1956) p. 724.

³¹ Cf. S. PIUS X, Motu proprio *Tra le sollecitudini*, 22 nov. 1903, n. 3: ASS 36 (1903-1904) p. 330.

³² Omnia documenta Summorum Pontificum et Sanctae Sedis, quae his ultimis decenniis de Liturgia egerunt, necessitatem liturgicae institutionis cleri fortiter inculcant. Inter alia cf.: anno 1945 Epist. circ. S. C. DE SEMINARIIS ET STUDIORUM UNIVERS. *De institutione clericorum deque Officii divini recitatione*, in *Il Monitore ecclesiastico*, 71 (1946) pp. 157-163; anno 1947 PIUS XII, Litt. Encycl. *Mediator Dei*: AAS 39 (1947) pp. 591-592; anno 1954, Allocutio diei 2 nov.: AAS 45 (1954) pp. 669-670. Tractatio materiae simul cum quaestione speciali de institutione in Musica sacra: S. PIUS X, *Tra le sollecitudini*: ASS 36 (1903-1904) pp. 329-339; PIUS XII, Litt. Encycl. *Musicae sacrae disciplina*, 25 dec. 1955: AAS 48 (1956) pp. 17, 23, 24; *Instructio S. Rituum C. de Musica sacra et sacra Liturgia*, 3 sept. 1958: AAS 50 (1958) pp. 659-663.

³³ Hucusque enim sacra Liturgia, in ordinatione programmatum quibus universa ratio studiorum in fa-

³⁴ Cf. PIUS XI, Const. Apost. *Divini cultus*: AAS 21 (1929) pp. 39-40; PIUS XII, Litt. Encycl. *Mediator Dei*: AAS 39 (1947) pp. 552, 555, 559, 560; Allocutio diei 22 sept. 1956: AAS 48 (1956) p. 724.

³⁵ Cf. S. PIUS X, Motu proprio *Tra le sollecitudini*, 22 nov. 1903, n. 3: ASS 36 (1903-1904) p. 330.

³⁶ Omnia documenta Summorum Pontificum et Sanctae Sedis, quae his ultimis decenniis de Liturgia egerunt, necessitatem liturgicae institutionis cleri fortiter inculcant. Inter alia cf.: anno 1945 Epist. circ. S. C. DE SEMINARIIS ET STUDIORUM UNIVERS. *De institutione clericorum deque Officii divini recitatione*, in *Il Monitore ecclesiastico*, 71 (1946) pp. 157-163; anno 1947 PIUS XII, Litt. Encycl. *Mediator Dei*: AAS 39 (1947) pp. 591-592; anno 1954, Allocutio diei 2 nov.: AAS 45 (1954) pp. 669-670. Tractatio materiae simul cum quaestione speciali de institutione in Musica sacra: S. PIUS X, *Tra le sollecitudini*: ASS 36 (1903-1904) pp. 329-339; PIUS XII, Litt. Encycl. *Musicae sacrae disciplina*, 25 dec. 1955: AAS 48 (1956) pp. 17, 23, 24; *Instructio S. Rituum C. de Musica sacra et sacra Liturgia*, 3 sept. 1958: AAS 50 (1958) pp. 659-663.

³⁷ Hucusque enim sacra Liturgia, in ordinatione programmatum quibus universa ratio studiorum in fa-

[8] cultatibus theologicis et in seminariis regitur, inter disciplinas auxiliares et non principales, computatur. Cf. Ordinationes S. C. DE SEMINARIIS ET STUDIORUM UNIVERS., 12 iunii 1931: AAS 23 (1931) p. 271.

³⁴ Cf. can. 1367, 3°; PIUS XII, Const. Apost. *Sedes Sapientiae*, 31 maii 1956, art. 37, § 1: « In novitiatu, necnon per totum subsequens tempus, alumni... sacram Liturgiam addiscant, eaque sese nutriant »; et art. 40, § 2, I: « Dilectio quoque et summa reverentia dignitatis munerumque sacerdotalium in ipsis evolvatur. Cultus publici sacrificialis, sacramentalis et deprecatorii, atque domus Dei decoris studium et praxis apud eos excitanda sunt omnique ope promovenda ».

³⁵ V. gr. mensilibus collationibus: cf. canones 131, 448 et 591.

³⁶ Cf. S. RITUUM C., *Instr. de Musica sacra et sacra Liturgia*, nn. 104-108.

³⁷ Cf. PIUS XII, *Adbortatio ad Italiae Ordinarios de Televisione*, 1 ian. 1954: AAS 46 (1954) pp. 22-23; Litt. Encycl. *Miranda prorsus*, 8 sept. 1957: AAS 49 (1957) pp. 796-800; S. RITUUM C., *Instr. de Musica sacra et sacra Liturgia*, nn. 74-79.

cultatibus theologicis et in seminariis regitur, inter disciplinas auxiliares et non principales, computatur. Cf. Ordinationes S. C. DE SEMINARIIS ET STUDIORUM UNIVERS., 12 iunii 1931: AAS 23 (1931) p. 271.

³⁸ Cf. can. 1367, 3°; PIUS XII, Const. Apost. *Sedes Sapientiae*, 31 maii 1956, art. 37, § 1: « In novitiatu, necnon per totum subsequens tempus, alumni... sacram Liturgiam addiscant, eaque sese nutriant »; et art. 40, § 2, I: « Dilectio quoque et summa reverentia dignitatis munerumque sacerdotalium in ipsis evolvatur. Cultus publici sacrificialis, sacramentalis et deprecatorii, atque domus Dei decoris studium et praxis apud eos excitanda sunt omnique ope promovenda ».

³⁹ V. gr. mensilibus collationibus: cf. canones 131, 448 et 591.

⁴⁰ Cf. S. RITUUM C., *Instr. de Musica sacra et sacra Liturgia*, nn. 104-108.

⁴¹ Cf. PIUS XII, *Adbortatio ad Italiae Ordinarios de Televisione*, 1 ian. 1954: AAS 46 (1954) pp. 22-23; Litt. Encycl. *Miranda prorsus*, 8 sept. 1957: AAS 49 (1957) pp. 796-800; S. RITUUM C., *Instr. de Musica sacra et sacra Liturgia*, nn. 74-79.

3 — RELATIO EXC.MI P. D. FRANCISCI GRIMSHAW

Archiepiscopi Birminghamiensis

Em.me Praeses, venerabiles Patres,

Sumatis, quaeso, hunc libellum novissimum. Paginarum numeri incipiunt a titulo ipso; pag. 2 nihil habet; pag. 3, emendationes; pag. 4, relatio quae nunc facienda est.

Referam ergo ad paginas huius libelli, ut commodius procedamus.

Quae sequuntur, tractant de emendationibus faciendis a n. 10 ad n. 15 huius primi capituli.

Pauca occurrunt, uti videtur, quae maioris momenti habenda sunt. Duae tantum quaestiones speciatim suffragio offeruntur, ceterae vero emendationes aut latinitatem spectant aut modum clariorem res exprimendi aut demum sunt omnino minoris ponderis.

Omnes animadversiones de his numeris in aula factae diligenter perpensae sunt; et fere omnes saltem ad modum acceptae. Quae vero acceptae non fuerunt omittuntur eo quod sensus eorum aut satis in textu iam videtur contineri aut alibi in schemate invenitur, aut demum quia res non pertinet ad commissionem de sacra Liturgia, sed ad alias.

Ad duas maioris momenti emendationes quod attinet, scilicet: prima posita est ut satisfiat voto in aula expresso; nempe ut fundamentum

sacramentale participationis liturgicarum celebrationum verbis exprimat, vestigia sequendo beati Thomae Aquinatis et praesertim Litterarum Encyclicarum *Mediator Dei*, ubi habentur haec verba: « Baptismatis enim lavacro generali titulo christiani in Mystico Corpore membra efficiuntur Christi Sacerdotis, et caractere qui eorum in animo quasi insculpitur, ad cultum divinum deputantur » (A.A.S., 39, 1947, p. 155). Emendatio ergo est: « *vi Baptismatis* ».

Secunda emendatio, quae est in n. 16, posita est ut suum momentum tribuatur disciplinae de sacra Liturgia in seminariis et studiorum domibus religiosis, textu tamen relicto in sua pristina forma ad facultates theologicas quod attinet. Divisio studiorum in principalia et auxiliaria desumpta est ex Motu Proprio *Deus scientiarum Dominus* et *Ordinationibus* S. Congregationis de Seminariis et Studiorum Universitatibus diei 12 iunii anni 1931, et nonnisi ad facultates universitarias directe refertur.

De duabus his ergo emendationibus satis spero me locutum esse.

Haec pauca tamen addenda videntur de quibusdam aliis emendationibus minoribus, et de una vel altera quae accepta non fuit.

Pag. 5 ergo huius folii, lin. 1, loco « Nihil carius habet Mater Ecclesia », ponitur « *Valde cupit Mater Ecclesia* », ut latinius forsan et pressius res exprimat.

Dein, pag. 6, lin. 4 et lin. 8, loco « Liturgiae scientiae » petitum est ut diceretur « *Liturgiae disciplinae* », quia scientia idem valet ac subiectiva cognitio seu intelligentia vel notitia. Praeterea, uti etiam inferius in lin. 16, inter vocabula *seminariis* et *facultatibus theologis* inserenda videntur verba « *studiorum domibus religiosis* », cum res etiam ad domos pertineat ubi clerici religiosi instituuntur.

De verbis, quae pag. 6, lin. 17, leguntur, scilicet « historia salutis » seu « mysterium Christi », quaestio mota est: num, videlicet, cum iis convenirent quae in schemate constitutionis dogmaticae leguntur (pag. 36, art. 18 — si postea legere velitis — schematis originalis). Submissio theologica respondit nullam ibi esse difficultatem.

In lin. 30, iterum eiusdem paginae, verba « tota vitae ratio » mutantur. Et in linea sequenti additur verbum « *penitus* ». Nunc legitur: « ... ita ut tota vita in seminariis et religiosorum institutis liturgico spiritu penitus informetur ». Ita satisfacere cupit commissio optatis quorundam Patrum qui affirmaverunt vitam clericalem nutriri debere aliis etiam piis exercitiis quae non essent liturgica.

Iterum pag. 6, lin. 34, verba « Sacerdotes, sive dioecesani sive religiosi » mutata sunt, secundum propositionem unius Patris, in « Sacer-

dotes, sive *saeculares* sive religiosi », quia haec dictio est propria vigentis iuris canonici.

Pag. 7, par. 14, tota paragrapho, a quibusdam Patribus proponebatur additio alicuius phrasos, ne excludi viderentur alii modi Missae assistendi, qui ipsis demum Litteris Encyclicis admissi fuerant. Sed cum verba, in linn. 2 et 5, e documento pontificio desumpta sunt, uti indicatur inter notas capiti adiectas, cumque praesertim commissio censuerit vim generalem moniti ibi contenti non esse minuendam, iudicavit eadem commissio se additionem non esse accipiendam, sed relinquitur Ordinariis, uti patet, principia statuta secundum suum prudens iudicium applicare, iuxta populorum aetatem et vitae genus etc., uti in textu notatur.

Et haec sunt omnia quae dicenda videntur, Patres venerabiles, antequam textus emendatus proponitur vobis ad approbandum. Dixi.

4 - PATRUM ORATIONES

De Ecclesia (prosequuntur)

1

EM.MUS P. D. FRANCISCUS CARD. SPELLMAN

Archiepiscopus Neo-Eboracensis

Venerabiles Patres,

Schema constitutionis dogmaticae de Ecclesia mihi placet, sed animadversionem proferre velim de cap. VI, de laicis.¹

Omnis baptizatus quasdam relationes reales habet cum vera Ecclesia Christi in ordine sacramentali et iuridico. Attamen ii soli plene ad Ecclesiam pertinent, ex quibus Ecclesia secundum Christi institutionem in unitate fidei, cultus et regiminis coalescit. Ii soli igitur vere et proprie dicendi sunt membra Ecclesiae, qui, regenerationis lavacro abluti, veram fidem catholicam profitentur, auctoritatem Ecclesiae in episcopis et Vicario Christi agnoscunt, et cultum divinum secundum Christi institutionem exercent. Inter membra Ecclesiae autem distinguendum est inter clericos et laicos, nempe inter illos qui ex ordinatione sacramentali sacerdotium Christi participant et ex munere vel ex legitima delegatione auctoritate Ecclesiae induti sunt, et illos qui eiusmodi potestatem non participant, sed praelatis subsunt et secundum communes normas vitae christianae reguntur.

Quam maxime autem notandum est laicos, quamvis nec sacra potestate nec auctoritate Ecclesiae induantur, destinari tamen ut modo ipsis convenienti ad missionem Ecclesiae adimplendam cooperentur. Erratum est putare eos Ecclesiae incorporatos esse solum ut propriam salutem operentur, sed suo modo et ordine in communi opere Ecclesiae cooperentur oportet. Ex ipso suo Baptismo sacerdotium commune quodammodo participant et, dum per illud apti sunt ad cultum divinum cum Ecclesia exercendum, etiam vocati sunt ad beneficia Redemptionis, modo ipsis congruo, cum aliis communicanda; atque per sacramentum Confirmationis roborantur, ut fidem catholicam coram mundo profiteantur eamque diffundant et defendant. Quod iam declaratum est a S. Paulo: « Veritatem autem facientes in caritate, crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus: ex quo totum corpus compactum et connexum per omnem iuncturam subministrationis secundum operationem in mensuram uniuscuiusque membri augmentum corporis facit in aedificationem sui in caritate »...²

Hoc officium laicis incumbit secundum eorum statum, individualiter vel collective exerceri potest, et iuxta locorum et temporum adiuncta amplecti potest opera stricte religiosa vel socialia vel oeconomica, dummodo in bonum personarum et societatis ordinetur et missionem Ecclesiae promoveat. Quod officium laicorum ex ipso eorum statu quadam speciali efficacitate fruitur, eo quod in mundo degunt, inter concives conversantur eorumque condiciones participant.

Nostra aetate evoluta est nova forma apostolatus laicorum, quae fini intento optime respondet. Vocatur Actio Catholica, qua laici vera missione canonica proprii Ordinarii apostolatus hierarchico associantur. In ea servantur laicorum associationes religiosas, apostolicae, caritativae, sociales et oeconomicae, sed ordinari potest ad quodcumque opus quo, iuxta adiuncta et necessitates, missio Ecclesiae promoveri potest. Est forma apostolatus laicorum ab ipsa Sancta Sede stabilita et constanter provecta, et ubi bene ordinata est et sollerter dirigitur, maximo adiumento est hierarchiae in missione Ecclesiae provehenda, praesertim in iis rebus in quibus laici magis apti sunt.

In hoc schemate autem parum insistitur in Actione Catholica, dum in aprico poni deberet, ob maximum eius momentum et optimam eius aptitudinem ad condiciones hodiernas tractandas...³ Dixi.

In textu scripto tradito: ¹ deest. ² (Eph. 4, 16). ³ Hac ratione ergo cap. VI, de laicis, placet iuxta modum.

2

EM.MUS P. D. IOSEPH CARD. SIRI
Archiepiscopus Ianuensis

Em.me Praeses, venerabiles Patres,

Schema *de Ecclesia* est bonum, quamvis perfectibile, et apparet fundamentum omnino aptum ad utilem disceptationem ineundam.

Duo tantum in genere dicam, ceteris ad singula capita remissis.

1. Schema optime praebet veritatem de Ecclesia visibili et iuridice ab ipso Domino ...¹ constituta, in luce veritatis de Corpore Christi Mystico. Haec veritas etenim reassumit totum ordinem Incarnationis et elevationis ad supernaturalem ordinem. Praebet insuper intimam rationem cur tam mira in vita Ecclesiae visibili et in historia animarum — in primisque Sanctorum — inveniantur.

Veritas Corporis Christi Mystici certe eminet in hac constitutione. Censeo tamen melius ordinanda, redigenda in unum, et forsitan complenda esse, quae, cap. I-II, nn. 4-10, dicuntur de convenientia obiectiva et habitudine Ecclesiae visibilis *ad Corpus Christi Mysticum*.² Haec melior explanatio mihi videtur necessaria, quia debet esse clarum et firmum: veritatem de Corpore Christi Mystico nullatenus dispensare a veritate de necessitate Ecclesiae visibilis, iuridice quidem a Domino constitutae, sicut intima et spiritualis adhaesio priori non dispensat ab adhaesione alteri debita. Nullus potest obliterari Ecclesiam vel peius reiicere et sese salvare independentem ab illa, in Corpore Christi Mystico, nisi aliquomodo et quidem vario modo ad illam reducat.

2. Sicut placuit praemittere in schemate latiore et magis comprehensivam veritatem de Christi Corpore Mystico, opportunum erit affirmare, saltem in capite ubi de magisterio agitur, aliquam veritatem generalem de Ecclesia visibili et iuridice divinitus constituta, eam nempe esse vivam semper eodem modo decursu saeculorum. Quod significat testimonium et magisterium Ecclesiae (sicut et regimen et capacitatem sanctificandi) esse eiusdem valoris, *ex. gr.*³ saeculo IV ac saeculo XX, et testimonium ac magisterium Ecclesiae quovis tempore esse de se sufficientia ad veritatem proponendam et firmandam. Ecclesia non est vivens et aucta capacitate et adsistentia a Christo tributis solummodo quandoque, sed semper et eodem modo. Dixi.

In textu scripto tradito: ¹ (non ab aliis). ² et Corporis Christi Mystici.
³ deest.

3

EM.MUS P. D. IACOBUS CARD. MCINTYRE
Archiepiscopus Angelorum in California

Em.mi, rev.mi et venerabiles Patres,

*In genere schema de Ecclesia placet. Tamen*¹ *in cap. II, par. 9, schematis de Ecclesia, agitur de eis qui sunt « membra Ecclesiae sensu proprio ».*

Videtur quod disiunctio inter ordines personarum non est completa. Lacuna adest, quia in his classibus personarum non includuntur infantes decedentes ex hac vita sine lavacro regenerationis Baptismatis. Cum hi infantes sunt personae, rationabile est, et utile est, mihi videtur, Sacrum Concilium Vaticanum II, in hoc loco debere agere de aeterna eorum sorte. Certo certius haec est quaestio involuta et apud theologos diuturne disputata.

Fortasse quaestio non pertinet directe ad hoc schema; sed in nullo loco in schematibus invenitur tractatio de hac re.

Ergo, propono ut consideratio huius quaestionis addatur ad par. 9, saltem in modo implicito, quia videtur aliquam coniunctionem habere cum materia tractata in hac paragrapho; tamen solutio quaestionis potest esse res abscondita in aeternis consiliis providentiae et misericordiae Dei. Dixi.

In textu scripto tradito: ¹ deest.

4

EM.MUS P. D. VALERIANUS CARD. GRACIAS
Archiepiscopus Bombayensis

Em.mi Praesides, venerabiles Patres,

Iam sumus ultima in hebdomada primae sessionis huius Concilii. Si verum sit — et nihil obstat quominus verum sit — quod Summus Pontifex, in aliqua publica contione, nuper prolata, iocose assimilavit hanc primam sessionem novitiatui, illi ex nobis qui non sunt religiosi, ideoque nullum novitiatum experti sunt, valde alleviati essent ex hac prima sessione emergere.

Sed hoc seposito, grato ac felici animo *concedendum*¹ est, in hoc tempore, cum nullam praevidiam experientiam habuimus, sumus assuefacti modo agendi in Concilio, vel, ut dicitur anglice, “ we have been able to find our feet and get our bearings ”. Et hoc sane haud parvum lucrum est.

...² Praesertim pro nobis ex oriente, contributio in *variis disceptationibus ex parte*³ praelatorum ex diversis ritibus orientalibus, cum manifestatione vivida eorum Liturgiae...,⁴ nobis dedit aliqualem ideam...,⁵ quacum nos usque modo inusitati eramus. *Et hodie pro nobis erat causa gaudii specialis, quod Missa conventualis erat celebrata in ritu orientali et in lingua vernaculari indiana, occasione festi S. Francisci Xaverii, Patroni Indiae, cuius corpus adhuc conservatur et veneratur in civitate Goa.*⁶

Mihi quidem videtur, quod erat optima animadversio facta *altera die*⁷ ab exc.mo D. Ioanne Heenan, arch. Liverpoolitano, quando dixit quaestionem reunionis cum orientalibus dependere non tam a dogmate quam a psychologia historica. Aut ipsi debent mutare suum modum cogitandi et sentiendi, aut nos nostrum modum administrandi mutare debemus, *vel mutatio in utroque, et sic invenietur via media, sine detrimento, credo, veritatibus fundamentalibus.*⁸

His praenotatis, liceat mihi facere *paucas*⁹ principales animadversiones.

1. *Si*¹⁰ aliquod schema fundamentaliter sanari non potest, et hoc quidem secundum opinionem maioris partis membrorum, certe illud — sicut iam factum est —, specialis commissio ...¹¹ potest curare ut funditus redigatur. Sed si aliquod schema, sicut praesens *de Ecclesia*, etiam secundum opinionem peritorum, fundamentaliter tale est, ut sub luce emendationum, sive de materia sive de stylo, melius redigi possit, ne committatur commissioni speciali ...¹² sed referatur et relinquatur commissioni theologicae ut illud melius redigat. *Ego autem*¹³ credo quod praesens schema fundamentaliter, non obstantibus gravibus emendationibus, acceptabile est.

*Schema vero eget gravibus emendationibus.*¹⁴ Ex. gr. de cap. X, *mibi videtur*,¹⁵ multa erunt dicenda *a missionariis, spero*,¹⁶ quando disceptatio fiet de ipso capite. Sed interea vellem tantum *hoc*¹⁷ dicere: *in mea humili sententia*,¹⁸ tota expositio *in cap. X*¹⁹ est unilateralis, carens moderatione et prudentia pastoralis, certe offendens animum multorum populorum non christianorum eorumque guberniorum, quorum hospitalitate missionarii gaudent, ideoque valde periculosa pro opere missionum. Totum *caput, mihi videtur*,²⁰ aliter concipiendum et redigendum est...²¹ Si hoc caput relinquatur intactum, tunc timeo ne, ut dicitur an-

glice, " we in the missions ²² will have to face the music ", id est: nos in missionibus erimus victimae eorum qui has ideas conceperunt et hoc caput scripserunt...²³

Sumamus unum exemplum: cap. X, art. 46, par. 4, lin. 27 et sequentes. In illis lineis, citantur verba Sacrae Scripturae de Actibus: « Oboedire oportet Deo magis quam hominibus ». Est expressio firma, est expressio digna ministrorum Evangelii. Sed e contra, « civilibus ergo societatibus, si impedire conantur quominus libere exerceat suum ius et officium sanctissimum, Ecclesia non cedere potest sed usque ad sanguinem resistere debet »: haec sunt verba aggressiva et provocantia.

*Venerabiles Patres, nos in missionibus iam habemus graves difficultates de missionariis, praesertim de missionariis externis, quos nos volumus habere crescente numero. Ideoque quaeso et adprecor, ut videatis ne augeantur difficultates nostrae in missionibus propter scripta huius generis. Certissime nos sumus parati accipere coronam martyrii, si Deus vult. Sed aliud est invitare persecutionem sanguinosam, allicere tales homines et talia gubernia ut faciant persecutionem.*²⁴

2. *Secunda animadversio est haec.*²⁵ Hac in sessione, saepe locutum est de modo varias veritates praesentandi. Nobis enixe studuimus de reactionibus nostrorum fratrum separatorum, plus de orthodoxis quam de protestantibus; hoc enim bonum est. Sed mihi videtur, sive conscienter sive inconscienter, obliviscitur quod, praeter fratres nostros orientales separatos (qui hodie centum et undecim milliones numerantur) et protestantes (ducenti et novem milliones), adsunt magni numeri Hinduorum, Mohammedanorum, Buddhistarum, Parsorum (in India solum sunt trecenti et septuaginta milliones Hinduorum), etc., qui omnes multam litteraturam de suis systematibus philosophiae et theologiae habent; quique modum sibi proprium tum cogitandi cum sentiendi habent...²⁶ Non est possibile, concedo, ut Concilium determinet modum definitum praesentationis, sed Concilium certe potest, non mere commendare aliquas methodos praesentationis, sed etiam plaudere methodos iam experimentatas et nunc de facto usitatas.

Habeo hic in notis tres citationes de scriptis modernorum apologetarum: unus germanus, alter americanus. Et in his citationibus est appellatio, ut nos utamur scriptis philosophiae et theologiae Hinduistarum, Buddhistarum, etc., et de iis sumamus elementa; sicut Thomas Aquinas fecit cum Aristotele et Augustinus cum Platone, etiam potest fieri cum philosophia orientali.

*Alia minuscula mando ad secretarium generalem.*²⁷

Et concludo. Altera die unus Pater Concilii posuit hanc quaestionem: quale responsum nos possumus dare quando redimus in nostris

*patriis? Ego habui iam talem experientiam quando redii recenter in Indiis Orientalibus. Et dedi hoc responsum:*²⁸

Tractamus de materiis spiritualibus, vel rebus materialibus sub specie aeternitatis. Ideoque principium fundamentale nos in istis discussionibus regens est « festina lente »; dum in mundo saeculari in rebus materialibus — in materiis politicis vel oeconomicis vel industrialibus, etc. — principium est potius celeritatis, cum sessionibus frequentibus et relative brevibus, etsi non oeconomicis...²⁹

c) Nobis a Summo Pontifice datum est privilegium cogitandi quid velimus, et loquendi quomodo velimus, etiamsi interdum insipienter vel minus sapienter.

d) In nostro systemate habemus praesidentes, praelatos aeterna sapientia imbutos, et etiam heroica patientia, qui considerant Patres Conciliares non tamquam inferiores sed veluti sodales.

e) Huic explanationi adiunxi hanc conclusionem: Roma est aeterna, *Roma est immortalis*;³⁰ et, ut anglice dicitur, “ The mills of Rome grind slowly ”.

Tali explanationi responsum silentii accepi, vel quia isti satisfacti erant, quia convicti; vel quia admiratione affecti erant. S. Thomas Aquinas, in aliquo art. II-II, dixit: « Aliquando admiratio signum est ignorantium ». Dixi.

In textu scripto tradito: ¹ confitendum. ² Etiamsi celeritas usque nunc habita non talis erat uti nos volumus vel exspectavimus; etiamsi ego ipse dixi in aliqua locutione priori, nos hic adunatos esse, non praecise ut habeamus quod anglice dicitur: “ A refresher-course ” in Theologia, Sacra Scriptura, Historia Conciliorum; attamen puto admittendum esse theologiam quam multis annis abhinc, etiam in Universitatibus Romae, et quidem sub professoribus celeberrimis, didicimus, sed quam decursu temporis in labore ministeriali auruginosa evasit, aliquibus saltem nobis, cum aliquo novo vigore redire. ³ disceptatione. ⁴ (actionum, precum et cantus). ⁵ (“ slant ”). ⁶ Nunc scimus quomodo illi cogitant, sentiant de multis rebus; quomodo illi orant et cantant. Si hoc non est exercitatio practica in « oecumenismo » vel « dialogo » (ut dicitur), nescio quid hoc sit. ⁷ deest. ⁸ deest. ⁹ tres. ¹⁰ Ecclesiae imago in hoc mundo, sive in tractatibus theologicis, sive in contionibus, sive in conferentiis publicis — vel etiam in affirmationibus conciliaribus — mundo moderno — praesertim in India — praesentari debet, non tam sub luce eximiae sanctitatis quam sub luce eschatologiae, seu sub aspectu huius facti, videlicet, secundum promissa Domini Nostri Iesu Christi, est in oeconomia salvationis, quod Ecclesia « in fieri » usque ad secundum adventum Filii Dei, incompleta et imperfecta remanebit. Dominus Noster Ipse nullum dubium nobis de hac re relinquit; nam ipse descripsit Regnum Caelorum tamquam rete pisces bonos et malos continens, tamquam ager, in quo crescunt simul zizania et triticum. Valde frequenter S. Paulus ait: Ecclesia nunc in mundo existens portat notas, non gloriae Christi, sed eius passionis

(cf. 2 Cor. 4, 10), vel eius vulnere (cf. Gal. 6, 17). S. Augustinus ait: « Adhuc nox est. Ecclesia in tenebris stat. Templum est in processu constructionis... etc. ». Et card. Newman loquitur de Ecclesia in hoc mundo tamquam semper aegrotans — “ailing, lingering” —. (In parenthesi, vellem dicere — mentionem feci card. Newman quia fertur quod quidam vir ecclesiasticus celebris dixit: “What we need at this Council is another Newman, but I am afraid there is none on the horizon”. Nescio, — sed hoc bene scio, quod Newman semper problema reconciliationis inter libertatem ex una parte et auctoritatem Ecclesiae ex altera parte, locutus est et scripsit cum admirabili acumine theologico. Ideoque, si Diaconus Athanasius in Concilio Nicaeno et Salmeron in Concilio Tridentino egerunt partes decisivas, non est spernendum adiutorium quod nobis affertur ab illis, qui non numerantur nec inter Patres Concilii, nec inter peritos, quia “Truth is brought out by many minds working together freely”. Haec tamen per transennam sunt dicta).

Iamvero, si secundum mentem Christi non possumus, hoc in mundo, Ecclesiam idealem expectare — Ecclesiam philosophi, vel mystici vel poetae — Ecclesiam, uno verbo, cuius vita historica est una continua Transfiguratio, sicut Monte Thabor — tunc, *parva componere magnis*, quid iuris nobis est, si velimus mentem Summi Pontificis sequi, ideale Concilium Vaticanum expectandi? Ideale adipisci conando, timeo ne id quod fundamentaliter satisfactorium est, adipiscemur. Ergo, cum. ¹¹ nominata a Summo Pontifice. ¹² “which would be compelled to bite off more than it can chew”. ¹³ Ergo. ¹⁴ Dixi: schema habebit graves emendationes. ¹⁵ deest. ¹⁶ deest. ¹⁷ haec pauca. ¹⁸ deest. ¹⁹ deest. ²⁰ schema. ²¹ nempe una ex parte extollendum est munus nobile Ecclesiae portandi ad omnes gentes Evangelium Christi cum multiplicibus suis beneficiis pro genere humano; altera ex parte appellandum est ad magnum bonum libertatis religiosae, quod multae gentes exultae modernae agnoscere et protegere volunt, prout saepius sollemniter ab iisdem declaratum est. Minus loquendum est de iuribus Ecclesiae, magis de eius sincera voluntate erga populos non christianos, eorum auctoritates, leges et traditiones, de voluntate nempe contribuendi ad eorum verum progressum et felicitatem in vera caritate et humilitate christiana. ²² deest. ²³ qui tamen remanent tuti, securi, ac bene conservati. ²⁴ deest. ²⁵ deest. ²⁶ Secretariatus pro christianorum unione, saepe in hac aula memoratus, naturaliter inspicit unumquodque problema sub luce sui mandati. Ipse certo dicere potest alias commissiones vel congregationes debent considerare hoc mandatum. Tamen, hic tractamus de rebus non provincialiter, sed globaliter. ²⁷ Multis abhinc annis, quando studiis incumbebam sub em.mo card. Bea, audivi hanc observationem alicuius em.mi professoris: si hodie habuissemus aliquem magni ingenii, sicut S. Thomas Aquinas, ille fecisset quod Ecclesia fecit in historia cum Platone et Aristotele, cum Plotino et Stoicis. Nequaquam intenditur aliqua reflectio de magno numero peritorum quem nos hodie habemus. Hoc accidit triginta abhinc annis; forsitan habemus hic unum ex eis. Sed, punctum in hoc consistit: « divitiae absconditae a saeculis non tantum in christianismo, sed etiam in omni religione, fodiantur et omnibus proclamentur ». In quantum paganismus est reapse paganismus, i. e. rebellio a Deo vivente, non habet inimicum fortiorem quam catholicismum. Sed etiam in paganismo ex fontibus incorruptis naturae humanae, surgunt nobiles purique impulsus, cogitationes et desideria, non tantum in philosophia et arte, verum etiam in religione et moralitate. Omnis enim genuinus valor ad Deum pertinet polletque

iure in regno eius existendi. Ecclesia nullum obicem ponit contra culturam non-christianam, nec contra antiquitatem; sed tantum contra peccatum.

Adsunt tres apologetae catholici moderni (inter alios) qui hoc scripserunt. (Anglice cito, quia impossibile esset versionem exactam in lingua latina dare; tamen postea sensum generalem harum citationum dabo).

1) Primus est ex Germania. "Often Westerners who have been to the East have been unaware of the values of Orient culture, and unprepared to appreciate the noble and beautiful elements of Orient life. When Christianity penetrates the social inheritance and spiritual traditions of the Orient, we may expect to see new expressions of Christian life. Asia as well as Europe has its testimony to bring to Christ, and I think, salvo meliore iudicio, that the final commentary on the Gospels cannot be written until China, Japan, and India have been Christianised".

2) Secundus ex China est — Sinis genuinus et liber. "The lay apostles, it is true, are more exposed to the Western currents; and therefore it would be profitable for them to taste something of the Oriental mysticism. Equipped with the spiritual wisdom of our Church, the lay apostles can then embark on the study of Orient mysticism. In this way they will not only enjoy some of the truly piercing insights of the Oriental mind, but also realise what they are really groaning and groping for. After wading through the mystical classics of the East, let the lay apostles return to the simple messages of the Gospel and of the Saints, and they will be constantly be thrilled to find unsuspected profundities under the cover of childlike simplicity ».

3) Tertius est ex America: « I think that India, when the Gospel goes through and penetrates more than the one and half per cent who know it today, will give us the treatise on 'The Spirit of Christ' ».

Sensus generalis hic est — requiritur maior magisque positiva attitudo quam illa quae continetur in cap. X, art. 46, in pag. 75, a lin. 19 usque ad lin. 23, ubi dicitur: « Quidquid veri, quidquid boni, quidquid honesti ac pulchri habeat unaquaeque natio ex propria indole proprioque ingenio, Ecclesia praecipit ut servetur, et pro munere suo ad altiorem ordinem evehit ».

Id quod ignorantes possumus oblivisci est hoc — quod Deus diversis in temporibus variisque in modis ad homines est locutus, usque dum, quando venit plenitudo temporis, misit suum unigenitum Filium ut daret hominibus plenitudinem et singularitatem suae revelationis. Singularitas christianitatis consistit praecise in talem scientiam; et hoc intelligendo, intelligemus etiam quid significet illa formula (saepe erronee interpretata) — « Extra Ecclesiam nulla salus ».

3. Tum in schemate *de unitate Ecclesiae* cum in schemate *de Ecclesia* mentio fit (ut necessario fieri debet) de sanctitate Ecclesiae: in priori schemate in pag. 251, in par. 4; in schemate posteriori, in pag. 11, art. 5, par. 5, a lin. 20 usque ad lin. 30. Puto haec duo non omnino concordare. Sed quidquid sit, ex aspectu mere apologetico, non est necessarium hodie vim ponere in necessitate sanctitatis in Ecclesia, quod ab omnibus admittitur. Hoc tamen est necessarium: monstrare iis qui extra gregem sunt quod etiamsi Ecclesia, secundum missionem Christi in hoc mundo, est Ecclesia imperfecta, tamen potestate intra se pollet sese recuperandi in quacumque crisi. Hoc punctum illustrari debet illis excultis, qui nostras veritates haud cognoscunt: monstrare quod iterum iterumque in historia Ecclesiae felices recuperationes sequuntur periodus adversas. Ut G. K. Chesterton dixit, saepe Ecclesia videbatur moribunda suis inimicis; isti libitinarium fossoremque sepulchri

vocaverunt ut Ecclesiam sepelirent. Tamen semper evenit ut Ecclesia sepeliret tum libitinarium cum fossorem sepulchri; quia cognovit Deum qui ex sepulchro se suscitavit. Puto hanc esse imaginem Ecclesiae quae apologetis adjuvaret in iis quae ad nostros fratres separatos pertinent. Forsitan est confessio humilitatis; sed, sicut nobis in hac aula dictum est, humilitas est veritas. Et veritas semper praevalabit.

4. Ultima animadversio quam ego vellem facere haec est: In Concilio Vaticano I, in constitutione *de fide catholica* hoc invenitur: « Ecclesia per se ipsa, ob suam nempe admirabilem propagationem, eximiam sanctitatem et inexhaustam in omnibus bonis foecunditatem, ob catholicam unitatem invictamque stabilitatem magnum quoddam et perpetuum est motivum credibilitatis et divinae suae legationis testimonium irrefragabile » (D. 1794).

Pro nobis, in missionibus, haec verba Sacrosancti Concilii in re apologetica, praesertim cum exultis non-catholicis, qui in nostris scholis et collegiis suam educationem formationemque receperunt, optimum initium suppeditant. Quia cum eorum scientia de historia et negotiis hodiernis, non possunt quin admittant quod Ecclesia in sua operatione, considerata etiam ut institutio pure humana sed historica, est quid dignum eorum considerationi et studio. Et non raro accidit, quod sincerus veritatis quaesitor sic ducitur ad inveniendum secretum existientiae continuae Ecclesiae per saecula non obstantibus magnis difficultatibus; eius vigoris et extensionis ubique terrarum — secretum nempe quod est Ecclesiae divinitas. Itaque, aliquando est possibile ducere tales homines ab Ecclesia ad apostolos; ab apostolis ad Christum; a Christo ad Deum — ut iam abhinc saeculis aiebat Tertullianus.

Nunc, mihi videtur, si unquam erat tempus hanc considerationem reaffirmandi, forsitan modo differenti — hoc tempus nunc iam prope est. Decursu enim saeculorum, vigor Ecclesiae lucide manifesta est admirabili eius propagatione ubique terrarum; instauratione Hierarchiae tot in nationibus; immo, numero grandi, nempe 50, nationum etiam ex magna parte non-catholicorum, quae relationes diplomaticas cum Sancta Sede habent. Hoc inquam, felix phenomenon clare indicat quod Ecclesia manifestat interminabilem iuventutem, quod praestigium eius a multis recognoscitur, et quod eius officium morale ad conducendam pacem et ordinem rectam in mundo recte admittatur.

Nullibi in hoc schemate hanc ideam explicite expositam fieri credo. Mea humili opinione, haec idea speciali mentione digna est, et apponi potest, uti opinor, in cap. X — « De necessitate Ecclesiae annuntiandi Evangelium omnibus gentibus et ubique terrarum ».

²⁸ *Conclusio*. Altera die, unus ex Patribus Conciliaribus interrogavit quid respondendum sit iis qui volunt scire quid nos in his duobus mensibus hic fecimus. Hoc mihi recenter accidit, quando in Indiam reversus sum; interrogatus sum a pluribus a-catholicis, inter alios, a Primo Ministro Iaponiae. Hoc fuit meum responsum: *a*) In discussionibus, lingua officialis est lingua latina, et non omnes nos possumus hanc linguam fluenter loqui. Ergo; *b*). ²⁹ Cum multa resolvuntur, et plura non in effectum rediguntur; cum innumeris commissionibus et subcommissionibus. Ut illustrarem nostrum modum agendi, citavi hoc dictum: « Si vis pro uno anno providere, semen semina; si vero pro decem annis providere velis, arbores semina; si tandem pro una generatione providere intendas, semina ideas, firmas et perpetuas ». ³⁰ deest.

5

EM.MUS P. D. PAULUS AEMILIUS CARD. LÉGER

*Archiepiscopus Marianopolitanus**Venerabiles Patres,*

Relate ad praesens schema, quod merito vocari posset cardo doctrinalis Concilii Vaticani II, mihi liceat quasdam observationes exprimere et postea aliqua vota proponere.

Ex principalioribus elementis quae in schemate *de Ecclesia* continentur, modo particulari eminet caput de episcopatu. Etenim ex clara expressione episcopatus naturae, necnon ex determinatione loci, qui, iure divino, in Ecclesia episcopis pertinet, multa alia schemata pendent, et praesertim illud cuius titulus est: « De rationibus inter episcopos et Curiae Romanae Congregationes ». Praeterea si apte exponitur missio imprimis pastoralis episcoporum, vocabulum « mens pastoralis » admirationem, quandoque iam in hac aula expressam, non amplius provocabit.

Multum igitur adiuvabit disceptatio quae de praesenti schemate, in genere considerato, nunc habetur. Attamen, ob brevissimum tempus quod ante conclusionem sessionis relinquitur, obque fatigationem qua Patres afficiuntur, omnibus aperte apparet graviora problemata constitutionis *de Ecclesia*, cum debito pondere sufficientique cura definiri non posse.

Prima illa sessio Vaticani II mihi apparet ut donum magnum quod Deus Ecclesiae suae largitus est. Etenim, his duobus mensibus elapsis, Patres Concilii se confidenter fortiterque dederunt menti renovationis a Summo Pontifice saepe expressae. Experientia illa necessaria, etsi quandoque dolorosa, salutaris Ecclesiae fuit et Concilio Vaticano II viam aperuit ad fines suos assequendos.

Nunc autem ut Concilium fructus suos reipsa seu concrete producere valeat, quaedam vota humiliter proponere audeam.

1. Ut mens renovationis, a congregatione generali in suffragiis saepius expressa, ad finem suum tute efficaciterque perducatur, propono ut, de consensu Concilii supremae auctoritatis, consilium constituatur quod illi menti participet quodque permanentem praesentiam Concilii inter sessiones praestet.

Consilium illud constituatur integro manente munere aliis conciliaribus consiliis iam concredito. Efficacitatis autem causa, consilium illud

inter-sessionale auctoritatem haud dubiam sed certam et bene determinatam habeat. Munus eius sit: labores commissionum ita moderari, coordinare et accelerare, ut in sessione proximi mensis septembris, schemata proponantur quae fructuosius disceptarentur et probabilius ad maioritatis Patrum adprobationem ducerentur.

2. Propono praeterea ut tempus quod nobis ante conclusionem praesentis sessionis impertitur, imprimis ad suffragia de constitutione liturgica exprimenda conferatur. Commissioni liturgicae sufficiens tempus adlaborandi tribuatur, forsitan congregationum generalium diuturnitatem contrahendo, ut suffragiis nostris saltem duo priora capita illius constitutionis praesentare valeant. Valde enim exoptarem, sicut de cetero plures alii episcopi, ut, ad dioeceses nostras redeundo, fidelibus nostris substantialem partem constitutionis *de sacra Liturgia* afferre possimus.

Conclusio. Romae amantem Patrem, intrepidum Pastorem, prudentem Arbitrum Patres Concilii invenerunt. Summus Pontifex, sua impavida sollicitudine pastoralis, Concilium animavit et inspiravit. Id certum habeo: omnes in hac aula conciliari, quaecumque sit opinionum legitima discrepantia, bonum Ecclesiae bona sua fide prosequi. Prae arduo illo opere quod Ecclesiae nostrae aetatis incumbit (ingens enim munus habet, non solos christianos sed homines omnes in Christo congregandi), optatum humiliter audeam formulare, ut omnes ad praesens Concilium participantes libenter, benigne et benevole communicent menti renovationis a Summo Pontifice propositae: nunc enim post duos menses, ipso Sancto Spiritu ducente, mens illa Ecclesiam renovandi apud universi orbis episcopos desiderium inconcussum factum est. Dixi.

6

EM.MUS P. D. IULIUS CARD. DOEPFNER

Archiepiscopus Monacensis et Frisingensis

Venerabiles Patres,

Constitutio de Ecclesia est quasi centrum totius Concilii Vaticani II, a quo pendent multa alia tamquam a fundamento; et hoc schema certe est praeparatum eximio studio, et nolo repetere laudes quas iam audivimus, sed multis ex eis plane subscribo.

Urgentibus vero exigentiis huius horae Ecclesiae, schema adhuc non plene satisfacit. Dicam quosdam defectus, totum schema pervadentes.¹

Imprimis *possunt esse*² sequentes:

1. Ante omnia displicet *structura schematis*. Est nimis longa et, *ut ita dicam*,³ nimis extrinseca. *Aegre*⁴ inveniri potest idea fundamentalis totum pervadens — *quia certe idea fundamentalis adest*.⁵ Singula capita nimis...⁶ inconnexe iuxtaponuntur. *Solummodo dare liceat duo exempla*:⁷ doctrina de episcopatu profertur, quin fundamentum eius, scilicet idea ecclesiologica populi Dei (cui sacrum ministerium inservire debet), antea saltem breviter exposita sit. Item cap. V « De statibus acquirendae perfectionis evangelicae » inter caput de episcopis et caput de laicis ita positum est, ac si tractaret de classe membrorum Ecclesiae a clero et laicis prorsus distincta; debuisset potius poni post caput de laicis et debuisset incipere a consideratione vitae charismaticae, quae et ministris sacris et laicis est patens et ad quam pertinet status evangelicae perfectionis tamquam eius quasi stabile institutum. *Insinuationes pro ordinanda materia in scriptis trado*.⁸

2. *Dictio et argumentatio* saepius profundiore usu Sacrae Scripturae carent. *Dico profundiore, quia Sacra Scriptura saepe citatur et interrogatur pro tota quaestione*.⁹

Exempli gratia:¹⁰ institutio Ecclesiae, cap. I, n. 2, nimis superficialiter vel parum accurate describitur. Textus enim dicit, Christum populum Dei non modo per se, sed etiam per electos praepositos sanctificare et gubernare, deinde prosequitur, Christum tales praepositos instituisse. *Textus*¹¹ sic sonat, ac si institutio Ecclesiae cum institutione praepositorum identificari possit.¹²

Aliud exemplum,¹³ pag. 10, lin. 22: Ecclesia et « regnum Dei », secundum hodiernam theologiam biblicam, non simpliciter identificari possunt. *Alia exempla do in scriptis*.¹⁴

4. Quasi per totum schema, *respectus iuridicus Ecclesiae* praestat aliis aspectibus, — *respectus certe qui omnino pro Ecclesia necessarius est*.¹⁵ Ita conceptus membri Ecclesiae, qui originarie apud S. Paulum magis coniunctionem hominum cum Christo et inter se per Spiritum Sanctum et gratiam effectam significat, hic fere unice ad iuridicam admembrationem in societate externa, visibili Ecclesiae catholicae applicatur...¹⁶

6. *Desideratur clara indicatio* ubinam Concilium pro summa sua auctoritate veritatem de fide definire, ubinam solummodo communem doctrinam exponere velit.

Nunc aliquos defectus — quidam maiores — singulorum capitum indicare liceat.¹⁷

1. Collegii episcoporum...¹⁸ natura et functiones tamquam succedentis collegio apostolorum non sufficienter apparent. In schemate pauca

tantum et quasi ad modum corollarii, in n. 16 cap. IV, dicuntur. Locus fundamentalis (in Evangelio S. Matthaei, 18, 18) solummodo in loco abscondito in *aliqua nota*¹⁹ citatur.

E contra e collegialitate initium sumi debuisset tota tractatio de episcopis...²⁰ Ita facilius monstrari potuisset, quod episcopatus est institutio iuris divini, vel quod communis doctrina magisterii ordinarii collegii episcopalis una cum Romano Pontifice est infallibilis, licet singuli episcopi infallibiles non sint; uno verbo: doctrina de episcopatu, tam ardentem desiderata, facilius et cohaerentius dari potuisset.

In tali contextu minime superfluum esset verbum dicere de Summo Pontifice. Nam, quamvis non necesse est multoties repetere definitiones Vaticani I, tamen hic optime monstrari potest quomodo Primatus, in praedicto Concilio definitus, non solum in se et absolute considerari debet, sed etiam refertur ad collegium episcoporum, quod ex illo unitatem et firmitatem accipit, quodque illi variis modis inservit (quantumvis actus Romani Pontificis ex sese habent auctoritatem). Hoc verbum de Primatu explicite et cum studio dixi, ne praesentes disceptationes ullo modo suspicionem creent ac si per Concilium Vaticanum II Primatum quodammodo obscurare velimus, quod esset *contra fidem et insuper*²¹ stultissimum...²²

Mutari debet insuper, v. g. passus pag. 23, lin. 7 *et sequentibus, ubi sermo est de collatione iurisdictionis episcoporum*,²³ ne conciliariter definiri videatur quaestio disputata, utrum nominatio episcopi per Romanum Pontificem habenda sit collatio potestatis a potestate Papae derivanda. Nam sententia opposita, secundum quam...²⁴ est designatio personae eiusque cooptatio in collegium episcopale, ita ut particeps fiat potestatis collegii huius iure divino ei inhaerentis, bonis rationibus fulcitur...²⁵

2. Praeterea ad potestatem ecclesiasticam quod attinet, observandum est: expressiones *potestas, gubernium*, tamquam stylo biblico minus correspondentes, ne nimis premantur; potius loquatur de ministerio...²⁶ Hic, *in tractatu de episcopis*,²⁷ fortasse inseri poterunt puncta principalia cap. VII et VIII, *de magisterio, de auctoritate et oboedientia*, quae capita ceteroquin sunt nimis longa...²⁸

3. Doctrina de relatione inter Ecclesiam et Statum post *disceptationem*²⁹ in commissione centrali *factam*,³⁰ certe valde melior reddita est. *Subscribo rationibus, iam ab aliis Patribus allatis, quod illud caput esset aliter et totaliter mutandum. Etiam subscribo quod audivimus a card. Gracias de cap. X de missionibus*.³¹

Concludo. Schema non solum mutatione quorundam locorum sanari

potest, sed nova profunda elaboratione indiget. Unde votum meum est: schema praeiacens non placet.

*Diu anceps eram, utrum dicerem placet iuxta modum an non placet; quia diversis ex causis non temerario passu ad reiectionem schematis in Concilium veniendum est.*³² Sed timeo discussiones sine fine perduraturas esse, nec facile fore ut per mutationes particulares tota indoles, stylus, dispositio schematis ita emendetur, ut postulatis supradictis satisfaciatur. Unde maius commodum duxi quod labor et sudor statim novo schemati elaborando impendatur.

Modus *opportunus procedendi posset esse*³³ sequens:

a) Diebus adhuc restantibus huius periodi ...³⁴ continuetur disceptatio de schemate, qua desiderata Patrum patefiant.

b) Tunc ferantur suffragia utrum schema placet an non, *et ibi videbitur sententia Patrum.*³⁵

c) Provideatur ut intra certum temporis intervallum (e. gr. usque ad 15 februarii), posteriores adnotationes in scriptis commissioni transmitti possint, sive a singulis sive a coetibus.

d) Usque ad initium alterius periodi Concilii, commissio exaret novum schema correspondentem ad placita Patrum et adiuvantibus peritis, *qui hac in re competentes sunt.*³⁶ In componendis quibusdam capitibus, collaborent etiam aliae commissiones conciliares, nempe commissio de laicis in cap. VI; commissio de religiosis in cap. V; commissio de missionibus in cap. X; secretariatus pro unione christianorum collaboret in cap. II, IX, XI, necnon consultetur in reliquis capitibus efformandis...³⁷

Quibus propositis, nihil detractare velim indefesso labori ac studio a commissione theologica impensis; immo gratias ei explicite ago, quia multa bona ...³⁸ proposuit, quae optime inserentur novo schemati, vel saltem ad res profundius penetrandas notabiliter inserviunt. Etenim nullo modo mirandum vel aegre ferendum nobis est, quod in re tanti momenti finis solummodo pluribus gressibus, iisque *faticosis, attingatur. Ut sequentes gressus ad finem omnibus nobis tantopere exoptatam conducant, faxit Deus!*³⁹ Dixi.

In textu scripto tradito: ¹ I. *Adnotationes praeliminares.* Constitutio de Ecclesia a Concilio decernenda certo inter praestantissima et gravissima decreta Concilii Vaticani II aliquando adnumerabitur. Potissimum ab hac constitutione pendebit, utrum Concilium reapse illum magnum fructum habeat, quem omnes expectant; utrum nempe revera Ecclesiam Christi tanquam ultimum idque solum signum atque instrumentum salutis in mundo hodierno persuadenter repraesentare et testificari valeat. Praeterea haec constitutio plurimis aliis decretis a Concilio edendis fundamentum praebet. Schema praeiacens reapse iam continet multa

bona, quorum habet alia iam ab initio, alia ex emendatione a commissione centrali peracta. Laudanda veniunt imprimis sequentia: amplior et profundior descriptio mysterii Ecclesiae (cf. cap. I); necessitas Ecclesiae ad salutem ita definita, ut cum voluntate Dei salvifica universali concordetur (cf. cap. II); ponderatio magis positiva relationum realium, quibus non-catholici cum Christi Ecclesia coniunguntur; multa de episcopis et laicis dicta. Urgentibus vero exigentiis supradictis schema adhuc non satisfacit. Infectum est gravioribus quibusdam defectibus, quorum principaliora tantum hic animadvertere possum; nam — proh dolor! — tempus Patribus pro examine huius schematis concessum longe brevius erat. Nihilominus omni cum studio labori incumbamus, ut hominum spes aliquando expleatur et pro mundi salute novo modo annuntietur immutabilis veritas Ecclesiae a Christo Domino nobis donata. II. *Defectus totum schema pervadentes*,² sunt.³ deest. ⁴ Vix. ⁵ deest. ⁶ absolute et. ⁷ Ita v. g. ⁸ Ergo imprimis structura schematis magis perspicua et organica quaerenda est, et quidem fere hoc modo: *a*) cap. I praeter figuram Corporis, alias notiones ecclesiológicas S. Scripturae magis respiciat, praesertim notionem Populi Dei. Haec notio Populi Dei nempe requiritur non solum ad organicam connexionem eorum, quae dicenda sunt de populo Veteris Testamenti, Novi Testamenti et de Ecclesia Caelesti (in schemate quasi ex toto omissa), sed etiam ad praeparandum fundamentum aptum pro postea dicendis de episcopatu, de laicis, de statu perfectionis; *b*) materia capp. III-VI magis organice disponatur secundum supra dicta; subsumi potest sub sectione quadam speciali, quae ageret de variis classibus membrorum Ecclesiae secundum hunc ordinem idearum: populus Dei (nexus ad sectionem praecedentem!) — hierarchia — laici — status perfectionis evangelicae; *c*) capp. VII-VIII valde abbreviari poterunt, vel fortasse principalia eorum puncta inseri tractatui de hierarchia; *d*) capp. IX-XI subsumi possent sub sectione quadam agente de relatione Ecclesiae ad mundum praesentem seu humanitatem nondum perfecte christianizatam; quae sectio iterum a consideratione populi Dei nexum sumat, et quidem a redemptione radicali et vocatione totius humanitatis per Incarnationem et Crucem factis.⁹ Non videtur necesse esse ut figura Corporis prae ceteris ita extollatur, ac si omnes veritates de Ecclesia fere ex ea sola deduci possent. Magis persuasivum et demonstrativum ac historiae salutis consentaneum esset, si magis, idque inde ab initio figura Populi Dei respiceretur. Ita quoque et connexio ac continuitas inter Populum Dei Veteris Testamenti et Ecclesiam ut novum Populum Dei eluceret, et character Ecclesiae ut communitatis evidentius declarari posset. (Termino quidem « maxime » in pag. 9, lin. 8, cohaerentia veteris et novi Populi Dei aliquatenus insinuatur, sed nimis infirme et fortasse ambigue, quia opinio oriri potest vetus et novum populum sola gradatione perfectionis differre).¹⁰ Similiter. ¹¹ Hic textus minime, immo nullo modo de institutione et fundatione Ecclesiae per Christum loquitur, quod tanto magis dolendum est, quia nec n. 1 de fundatione Ecclesiae per Christum claris verbis agitur, sed solum de consilio Patris. Si n. 2 (secundum inscriptionem) de executione huius consilii tractatur, nullo modo eos actus quibus Christus Ecclesiam i. e. novum Populum Dei condidit, negligere licet. Textus propositus.¹² posset. Alia exempla deficientis usus S. Scripturae sunt: pag. 10, lin. 12: dicitur Christum terminum « Ecclesia » adhibuisse; sed non constat utrum hoc an alio aequivalenti termino usus sit; pag. 10, lin. 15: desideratur ut praeter Petrum etiam Prophetam et Apostolum tanquam fundamentum Ecclesiae nominentur

secundum doctrinam S. Pauli; pag. 10, lin. 20: non est evidens quid significatur expressione: Christum per Apostolos Ecclesiam diversis figuris repraesentavisse; num sit inspiratio quaedam Christi eaque verbalis? ¹³ deest. ¹⁴ pag. 11, lin. 10: Quaeritur utrum *Io.* 15, 5 revera de Ecclesia directe agat, an potius de connexione singulorum fidelium cum Christo. Unde patet: S. Scriptura non secundum statum hodiernae exegeseos a catholicis peritis repraesentatum adhibetur. 3. Pluribus in locis tendentia negativa praevalet. Iterum iterumque inculcantur quae iam multoties in documentis ecclesiasticis stabilita sunt, ac si v. g. in tota quaestione de episcopatu solum de tuendo Primatu, a Conc. Vat. I iam lucide definito, ageretur; quaestiones vero a Vat. I insolutae et hodie a theologis multiformiter discussae, non sufficienter promoventur. Tendentia negativa etiam apparet in seriebus damnationum: cf. pag. 34, linn. 10-14; pag. 60, linn. 11-24. 4. ¹⁵ deest. ¹⁶ 5. Relatio ad fratres separatos non satis advertitur (cap. IX de Oecumenismo et quibusdam partibus cap. II exceptis), speciatim quod attinet ad modum quo dicendi. Nam locutio iuridica, scholastica, doctrinam mere auctoritative imponens, vix ab eis comprehenditur. ¹⁷ III. *Defectus quidam maiores singulorum capitum.* Ad singula capita quod spectat, praeter exempla iam supra allata, praesertim haec sunt emendanda. ¹⁸ (scil. semper cum et in suo capite, i. e. Romano Pontifice uniti). ¹⁹ nota 16, pag. 30. ²⁰ in capp. III et IV. ²¹ deest. ²² Ergo patet: capp. III et IV ex integro reformari debent. Consequenter tolli debet sequens contradictio in schemate: in cap. VII agnoscitur ordinarium exercitium summae potestatis doctrinalis per episcopos in orbe dispersos continue peractum (pag. 49, linn. 26-37), in cap. vero IV negatur dari exercitium ordinarium summae potestatis iurisdictionis per collegium episcoporum (pag. 24, lin. 30); immo negatur institutio divina actionis iuridicae collegii episcoporum (pag. 31, nota 17; N. B.! Ratio allata potius contrarium probare videtur; praecise ex eo quod Concilia Oecumenica absolute loquendo non necessaria sunt, sequitur, quod existere debent modi ordinarii, quibus collegium episcoporum summam suam potestatem in universam Ecclesiam, ei qua collegio a Christo traditam, exercere possit). ²³ « a regimine Ecclesiae supremo » (melius dicatur « mediante... »), ²⁴ nominatio. ²⁵ (et fatendum est eandem nostrae opinioni melius convenire). ²⁶ Insuper potestatem docendi, sanctificandi et regendi ne nimis separentur, quia etiam bipartitio in potestatem ordinis et iurisdictionis, historice antiquior, suum habet momentum; stabiliatur potius unicum et complexivum ministerium a Domino in Ecclesia institutum, duplici via (ordine et missione) et diversis gradibus tradendum, quod docendo, sanctificando, regendo exercetur. ²⁷ deest. ²⁸ et hoc modo commode omitti possunt. ²⁹ disceptationes. ³⁰ factas. ³¹ tamen etiam in forma praesenti plurimis vel fere omnibus statibus hodiernis difficulter applicatur. Magis respiciendum est, quod hodierni status sunt « pluralistici » uti aiunt, aut in hanc directionem sese evolvunt; nec adaequate repraesentant societatem civilem. Unde plura, quae schema statui assignat, ei non competunt; ita — saltem in actuali oeconomia salutis — non ei competit qua tali exercitium cultus; nam societas humana, uti Deo inserviens, formaliter non per statum, sed per Ecclesiam Christi repraesentatur. Declaretur lucide, statum dirigi solo suo fine proprio, qui est bonum commune; declaretur etiam libertas cuique civi vindicanda agendi secundum propriam conscientiam (scil. intra limites boni communis obiectivi). 4. Cap. X de Missionibus. Nimis unilaterale et rigidum, condicionibus statuum modernorum non christianorum

vix adaptatum esse videtur; certe hac de re Patres ex illis regionibus provenientes plura loquentur. ³² Longe haesitavi schema qua totum reicere et studiose inquisivi num nihilominus via inveniri posset, qua schema in forma proposita quoad substantiam salvaretur. ³³ procedendi consiliandus mihi videtur. ³⁴ Concilii. ³⁵ deest. ³⁶ deest. ³⁷ Notandum vero est, novam constitutionem non solummodo brevibus principiis abstractis constare debet, sed doctrinam plenam compaginatam contineat, secus spes nostra deciperetur. ³⁸ — uti iam dixi —. ³⁹ faticosissimis attingitur. Scopus propositus sacrificiis vel maxime arduis dignus est.

7

EXC.MUS P. D. BOLESLAUS KOMINEK
Archiepiscopus tit. Eucaitenus

Rev.mi Patres Conciliares,

Schema *de Ecclesia* in genere mihi placet. Structura Ecclesiae Christi bene monstrata et explicata est, in quantum hoc possibile sit. Uti fundamentum adducti sunt fontes, non solum evangelici, sed etiam Traditio, tam antiqua quam moderna, et speciatim Litterae Encyclicae *Mystici Corporis*.

Attamen, his in theologicis speculationibus, defectum magnum et quidem essentialem animadverto. Carent consideratione passionis ...¹ mortis Christi Domini, id est *Crucis eius*.

Schema semel iterumque attente legi, elementum istud Crucis in Ecclesiae definitionibus quaerendo, et una tantum vice expressionem de salvifico Sanguine Christi inveni, ac semel etiam vocem *Crux*. Et haec sunt fere omnia.

Attamen Ecclesia iuxta Crucem nascitur, praesentibus Beata Maria Virgine et S. Ioanne Evangelista, qui futurae Ecclesiae aedificatorum personam gerit. Ex latere Christi morientis nascitur.

Omnia quatuor Evangelia *aliqua*² de Christi passione et morte capita continent. Non datur bonus nuntius sine passione et Cruce. Etenim passio et mors Christi in Cruce una cum gloriosa resurrectione essentialem actionem salutarem constituunt, qua Christus nos redemit et Ecclesiam sponsam suam acquisivit, seipsum tradendo pro ea, sicut ait S. Paulus: « Christus dilexit Ecclesiam et seipsum tradidit pro ea, ut eam sanctificaret, ut exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam » (*Ad Eph., cap. V*³).

Utrum nos, apostolorum successores, ita tribulationes timemus, sicut olim S. Petrus qui Salvatorem pati noluit et ex ore Divini Magistri verba

haec audivit: « Vade post me, Satana, scandalum es mihi: quia non sapis ea quae Dei sunt, sed ea quae hominum »...⁴?

Si in schemate saepius splendidam imaginem et factum arcanum Corporis Mystici apud S. Paulum referimus, quare illud classicum dictum S. Pauli, ex epistola ad Col., cap. I, vers. 24-25, tota in plenitudine non est adhibitum?: « Quia nunc gaudeo in *passionibus* pro vobis et adimpleo ea, quae desunt passionum Christi, in carne mea pro Corpore eius, quod est Ecclesia: cuius factus sum ego minister secundum dispensationem Dei, quae data est mihi in vos, ut impleam verbum Dei »?

Atqui hodie decies deciesque centena milia in Christum eiusque Ecclesiam credentes, pluribus in regionibus, multa debent pro fide christiana pati, et quidem physice, moraliter, personaliter et communiter. Dolores fidelium bene supportati — secundum verba S. Pauli, et forsani ipsius Salvatoris —, incrementum dant eidem Ecclesiae, iuxta illud S. Pauli: « verbum Crucis - Dei virtus est ».

Et his in difficilioribus dolorosisque conditionibus, Ecclesia haec purior aliquando magisque Christo fidelis fieri potest, quam in prosperitate et pace externa constituta, quamvis extrinsecus minus magnifica minusque suavis oculis humanis *appareret*.⁵ Plures nostrum hic praesentium hoc vident propriisque digitibus tangunt. Proverbium docet: hodie mihi, cras tibi.

Et Sacrificium Sanctae Missae quid est, nisi reproductio cruentae oblationis Domini nostri in qua omni vice non solum confessores sed imprimis martyres commemoramus? In memoriam revoco omnes apostolos — uno excepto —, martyres fuisse. Similiter omnes priores episcopi romani istius excellentis, etsi difficilis, gratiae martyrii participes facti sunt.

Persuasum mihi est quod permulti christiani sacerdotesque temporis nostri defectu isto in schemate *de Ecclesia* vivide afficerentur; nequaquam licet nobis parum de Cruce curare, eam silentio praeterire, eiusque in oeconomia salutis momentum negligere...

Schema caput de laicatu complectitur. Catholici hi laici, ubicumque vivant, non solum paucis in regionibus, *ita*⁶ verbo et exemplo pastorum suorum *more*⁷ educuntur, ut sciant quod dignitas membri Ecclesiae, Mystici Corporis Christi, magni pretii solutione conservari debet. Non tantum oblatione pecuniae in templo, sed quantum sociali diminutione, restrictione libertatis et aliquando maxima dolorosissimaque gratia Dei misericordis, scilicet corporis vel spiritus tribulatione aut etiam vitae temporalis perditione.

Super hanc ergo doctrinam in schemate accentus ponendus est, ad mentem verborum Domini: « Et qui non accipit crucem suam et sequi-

tur me non est me dignus ». Eadem verba de Ecclesia Christi referuntur: qui membrum Ecclesiae esse vult aliquo modo crucem portare debet.

Doctrina de Cruce ex schemate conciliari influxum exercere debet in catechesim nostram, in formationem christianorum temporibus nostris tam laicismo et materialismo imbutis.⁶

Et ideo ad *commemorationem*⁹ vel etiam ad exaltationem, ut ita dicam, S. Crucis in schemate *de Ecclesia* humiliter exhortor. Ad schema hoc essentiali magnique momenti elemento complendum propono: ad complendum, dico, non solum obiter, per meram additionem et iuxtapositionem, sed aliquo modo ab intus, a fundamentis. Agitur enim hic de ipsa radice redemptionis et Ecclesiae, Ecclesiae praesertim temporum nostrorum, quae, proh dolor! nimis facile Crucem in peregrinatione sua terrestri oblivioni tradit. Non licet nobis Crucem Christi perdere vel eam solummodo mere symbolice tractare. « O Crux, ave, spes unica! ».

In textu scripto tradito: ¹ et. ² deest. ³ (Eph. 5, 25-27). ⁴ (Mt. 16, 23). Super hanc ergo doctrinam in schemate accentus ponendus est ad mentem verborum Domini: « Et qui non accipit crucem suam et sequitur me, non est me dignus » (Mt. 10, 38). Eadem verba ad Ecclesiam Christi referuntur. Qui membrum Ecclesiae esse vult, aliquo modo crucem portare debet. Doctrina de cruce ex schemate conciliari influxum exercere deberet in catechesim nostram, in formationem christianorum temporibus nostris tam laicismo ac materialismo imbutis. ⁵ appareat. ⁶ deest. ⁷ deest. ⁸ deest. ⁹ immemorationem.

8

EXC.MUS P. D. FRANCISCUS MARTY

*Archiepiscopus Remensis**Venerabiles Fratres,*

Magnum equidem felixque fuit commissionis praeparatoriae conatus in elaborando praesens schema. Essentiale praebet elementum quod reflexionem et laborem faciliorem reddat.

Documentum ...¹ conciliare tractatus de Ecclesia esse nequit. Verumtamen, cum nullum adhuc Concilium constitutionem ediderit de Ecclesia, congruit ut Vaticanum II modo sat amplo et completo de tali obiecto tractet.

Duas observationes mihi liceat proponere: *ex eius fonte et ex eius fine, Ecclesia enucleari debet.*²

Ad I. *Ecclesia essentialiter est mysterium.*³ In schemate, Ecclesia

nimis ut « institutio » videtur, non satis ut « mysterium » proponitur. Hoc autem Ecclesiae mysterium fundamentum suum in Sanctissima Trinitate invenit. Pater diligit homines, quos per Incarnationem redemptricem sui Filii salvat, sub impulsu Spiritus; sicque Ecclesiam constituit, quae familia est filiorum Dei. Ecclesia, corpus mysticum, non autem firma consurgit e vinculis *puris visibilibus seu socialibus*,¹ sed e vinculis spiritualibus, in Christo scilicet. « Institutio » non est nisi « mysterii epiphania ». Ad spiritualia *ordinatur*⁵ sicut, mutatis mutandis, Eucharistia ut res et sacramentum ordinata est ad rem tantum, i. e. unitatem Ecclesiae.

Et certe mysterium nequit ab institutione praescindere; sed ista, sicut est humanitas Christi, non debet mysterium eliminare, quod semper ordinis manet supernaturalis.

Ipsa etiam hierarchia in Ecclesia sensum non habet nisi in quantum ad mysterium refertur. Hierarchia enim ministerium est ad totum corpus, non solum institutio. Ex quo sequitur quod cap. I loqui deberet de episcopatu, *qui est pars essentialis ex mysterio*.⁶ Cap. IV eruere deberet ex mysterio collegialitatem episcopalem. Fideles deberent non ut subordinati considerari, sed in sua cum hierarchia connexionem: sunt enim vocati ad libertatem filiorum Dei. *Mysterium Ecclesiam ponit in sua interna connexionem et non tantum ut « Institutionem » visibilem. Corpus Mysticum est explicitatio mysterii*.⁷

Ad II. *Quoad missionem Ecclesiae*. Sicut et Christus *missus* est, ita et Ecclesia in Christo est *missa*. Quae missio *intrinsicae*⁸ est necessitatis: « Vae! mihi si non evangelizavero ». Non igitur in hoc est missio Ecclesiae, ut salutem hominum *possideat*. Haec enim salus semel pro omnibus per Christum est acquisita. Sed Ecclesiae missio in hoc stat, ut salutem hanc annuntiet et transmittat.

Axioma « extra Ecclesiam, nulla salus » significat omnem hominem, quisquis sit, qui in mundo salvatur, per Christum salvari, ideoque per Ecclesiam. Voluntas salvifica universalis, essentialis est *missioni*⁹ Ecclesiae, quae in mundo illam adimplet.

Hic mundus habet autem proprios suos valores, quos debet Ecclesia in sua missione recognoscere, sed illos assumendo eosque altius transferendo. Sic fit ut relationes inter Ecclesiam et Statum non nisi intra relationes inter Ecclesiam et mundum recte intelliguntur.

Integrum Corpus Mysticum pro missione habet evangelizandi mundum. *Ita omnes in Ecclesia, i. e. Hierarchia et membra, munus habent transmittendi salutem*.¹⁰ Laici non sunt servitores minores Hierarchiae, immo *rationem*¹¹ specificam habent in annuntiando transmittendoque salutem.

Conclusio. Mihi videtur quod schema, ex mysterio et ex missione, modo meliori enucleare potest naturam Ecclesiae. In hoc sensu, schema aptari debet; aptari potest etiam in distributione nova capitum. Novam distributionem possibilem ad secretarium trado.¹²

Gratias pro benevolentia vestra! Dixi.

In textu scripto tradito: ¹ vero. ² deest. ³ Quod « ut mysterium » Ecclesia semper appareat. ⁴ pure visibilibus. ⁵ inservit. ⁶ deest. ⁷ deest. ⁸ internae. ⁹ missio. ¹⁰ deest. ¹¹ partem. ¹² Conclusio. Mihi igitur videtur schema recognoscendum, distribuendoque capita iuxta duplicem hanc notionem: Mysterium Ecclesiae et Missio Ecclesiae. 1) De natura Ecclesiae; 2) De hierarchia, de episcopatu; 3) De Ecclesiae membris; 4) De magisterio et auctoritate; 5) De Ecclesiae missione: de praedicatione Evangelii; 6) De unitate Ecclesiae, de Oecumenismo; 7) De cooperatoribus in apostolatu: hierarchia, religiosis, laicis.

9

EXC.MUS P. D. IOSEPH GARGITTER
Episcopus Brixinensis

Em.me Praeses, venerabiles Patres,

Cum plures iam Patres suam dixerint sententiam, quid in schemate proposito censeant acceptandum et laudandum, quid vero emendandum vel reprobandum, liceat mihi breviter de duobus tantum quaestionibus verbum facere, quae respiciunt ea quae in hoc schemate de episcopis et de laicis dicenda sunt.

1. *De episcopis.* Postquam Concilium Vaticanum I claris verbis primatum iurisdictionis Romani Pontificis definivit, et haec doctrina iam firmiter cordibus et mentibus catholicorum inhaeret, nunc desideratur ut Concilium Vaticanum II fusius et accuratius de episcopis tractet, et quidem non tantum vel primarie quatenus iurisdictioni Romani Pontificis subsunt...,¹ sed magis quatenus sunt successores apostolorum, qui in communione et unione cum Romano Pontifice ex divina institutione positi sunt regere Ecclesiam Dei...² Sub hoc respectu munus episcoporum in schemate, ut mihi videtur, non satis enucleate tractatur; quae in schemate de episcopis dicuntur vix excedunt ea quae iam in Concilio Vaticano I continentur.

*Quoad relationem episcoporum ad Summum Pontificem, notandum est quod*³ episcopi non solum primatum Summi Pontificis agnoscunt eique se submitunt, sed insuper maxima reverentia et caritate cum ipso se *coniunctos esse*⁴ sentiunt. Talis unio episcoporum in fraterna

caritate cum Summo Pontifice tanti momenti est pro Ecclesia, ut mereatur extolli et in lucem poni a Concilio, nam per eam primatus iurisdictionis vero quodam sensu roboratur et vivificatur. Caritas est enim elementum essenziale regiminis in Ecclesia, quia omnis potestas in servitium caritatis instituta est, ita ut « Ecclesia iuris », *uti vocant*,⁵ et « Ecclesia caritatis » in unum coalescant.

Praeterea, quia episcopi non mere potestate delegata, sed ordinaria, proprias dioeceses regunt, optandum est ut in schemate explicite agnoscatur ius et officium episcoporum *in hoc*⁶ innitendi, servatis de iure servandis, in hac propria et ordinaria responsabilitate in regimine suae dioecesis, et decernendi ex propria conscientia de apta applicatione legum et praescriptorum generalium in concretis circumstantiis in quibus degunt. Talis mea assertio bene concordat cum iis quae Pius IX in epistola, *mense martio*⁷ anni 1875, *post Concilium Vaticanum I*,⁸ ad episcopos Germaniae scripsit, qui tunc temporis iura episcoporum defenderunt contra aggressionem gubernii civilis, quod asseruit, post definitionem primatus...,⁹ episcopos iam non esse nisi functionarios Romani Pontificis.

2. *De laicis.* Ad laicos quod attinet, mihi bonum videtur ut de iis in tractatu de Ecclesia agatur. Utique de apostolatu laicorum alio loco tractandum est, sed fundamentum omnis apostolatus quaerendum est in doctrina de laicis ut membris Corporis Christi Mystici. Omnino necessarium mihi videtur ut in lucem ponatur sacerdotium *universale*¹⁰ laicorum, quod quidem a sacerdotio ministeriali sacerdotum essentialiter differt, tamen est veri nominis sacerdotium, non solum, uti dicitur in schemate, sacerdotium « improprium ». Laici, utique, auctoritati ecclesiasticae subsunt; sed in hac submissione non consistit et non exhauritur eorum existentia, secus laicus ...¹¹ definiri deberet tanquam persona ab auctoritate Ecclesiae dependens. Quodvis membrum Mystici Corporis, praecise ut tale, ...¹² sua officia et iura habet, quae ab auctoritate quidem dirigi, sed non auferri ...¹³ possunt. Proinde indoles iurium et officiorum, quae laicis in Ecclesia per Baptismum et Confirmationem competunt, atque eorum munus proprium in aedificatione Corporis Christi, magis positive et clarius exponatur.

Laici, ut membra Ecclesiae, munus sibi proprium habent in instauratione regni Christi in societate in qua vivunt, in quo munere adimplendo nec a sacerdotibus suppleri possunt, nec mere executores sunt praescriptorum Hierarchiae Ecclesiae, sed propria competentia gaudent, ita ut, obsequentes, *evidenter*,¹⁴ doctrinae et legibus ab auctoritate Ecclesiae datis, proprio iudicio et responsabilitate agere valeant. In campis rerum profanarum, ut v. gr. rerum technicarum, politicarum, oecono-

micarum, peculiare vigent leges et methodi, et sunt imprimis laici, in istis conditionibus viventes et operantes, qui diiudicare valent quomodo ordo divinus et regnum Christi in eisdem aedificari et expandi possit.

Concludo: Rogo Patres Concilii, ut in schemate de Ecclesia, ubi de episcopis et laicis agitur, clarius et modo positivo exponatur quaenam sint utrorumque iura et munera propria in Ecclesia Christi. Dixi.

In textu scripto tradito: ¹ — quia hoc iam continetur in doctrina de primatu successoris S. Petri —. ² (cf. *Act.* 20, 28). ³ In tractatu de episcopis ne tam saepe — sicuti fit in schemate — dependentia et necessaria submissio episcoporum relate ad Summum Pontificem in memoriam revocetur, quasi si episcopi non satis conscii sint huius obligationis. ⁴ iunctos. ⁵ deest. ⁶ deest. ⁷ die 2 mensis martii. ⁸ deest. ⁹ Summi Pontificis. ¹⁰ deest. ¹¹ catholicus. ¹² suam dignitatem. ¹³ vel coarctari. ¹⁴ deest.

10

EXC.MUS P. D. GERARDUS HUYGHE

Episcopus Atrebatensis

Venerabiles Patres,

Schema *de Ecclesia* nobis propositum talis est momenti, ut dici posset quod centrum sit Concilii Vaticani II. Etenim Ecclesia est signum omnibus hodiernis hominibus manifestum, credentes sint aut increduli. Vocari potest « Sacramentum praesentiae Christi in hoc mundo ». Certum est autem quod multi homines generationis nostrae Ecclesiam vel ignorant vel oppugnant. Accidit ut plures Christum Dominum agnoscant et diligant, quin Ecclesiam ipsam inveniant aut intelligant. Quinimmo, accidit ut Ecclesia, nedum animos ad Christum perducatur, eos ab illo avertit.

Quare ergo res ita se habent? Veritas in hoc sistit, quod si Ecclesia a multis invidetur, id provenit ex modo nostro eam exhibendi; et in hoc omnes nos peccavimus. Mundus hodiernus exspectat quid Ecclesia in Concilio congregata de se ipsa dictura est. Mundus Ecclesiam sic interrogat: « Quid dicis de teipsa? ». Responsio quam huic quaestioni daturi sumus eo maioris est momenti quod instrumenta hodierna communicationis eam ubique terrarum manifestam facient. In tempore praeterito, Concilia oecumenica ad hoc solum deveniebant, quod textus et canones in lucem edebant, quos soli theologi cognoscere et interpretari poterant. Nunc autem, coram nobis, adest opinio publica, quae cum aviditate et

cum fiducia id exspectat, ut verum vultum Ecclesiae perspiciat, et proinde ex illis textibus, quos nunc elaboramus, Ecclesia iudicabitur per futura saecula.

Ratione habita exigentiarum illarum, quid dicemus de schemate quod nobis proponitur? Quamvis certa elementa positiva contineat, attamen exspectationi multorum hominum non correspondet. Optarem etenim ut doctrina Ecclesiae quae in hoc Concilio determinanda est, ipsam Ecclesiam exhiberet quasi imbutam spiritu evangelico, scilicet: spiritus apertus et reapse catholicus; spiritus missionarius; spiritus humilis deditiois et servitii.

1. *Spiritus apertus et reapse catholicus.* Schema istud videtur pervasum esse spiritu cuiusdam Ecclesiae ad seipsam conversae, in seipsa limitatae, dum nos hodie, in quantum pastores, mundum universum evangelizare intendimus, et testes volumus esse illius Ecclesiae catholicae quae sit omnibus aperta, et erga omnes caritate plena. Non iam amplius in coetu quodam christiano vivimus, sed responsables sumus, non solum pro christifidelibus, sed etiam pro omnibus qui Christum adhuc non cognoscunt. Et omnes nos, collegiali modo, responsables sumus mundi hodierni, quem ad Christum perducere debemus. Responsabilitas illa nobis in hac prima sessione Concilii clarissime apparuit, et haec est maxima gratia quam hic accepimus. Oportet ergo, ut spiritus vere universalis totum illud schema pervadat et vivificet. Non sufficit ipsum schema alio modo reformare, oportet etiam spiritum novum in illud introducere.

2. *Spiritus missionarius.* Non sufficit quoddam caput huic materiae in fine schematis dedicare; necesse est ut in unaquaque pagina exprimat praeoccupatio nostra primaria, i. e. praeoccupatio de illis qui longe sunt, et quibus portas salutis aperire volumus. Ecclesia non est solum societas quae proprios fideles dinumerat, ut eos ab erroribus protegat; est etiam communitas quae semper novis filiis aperta est, corpus quoddam quod semper percrevit. Oportet ergo spiritum missionarium ubique in nostro schemate clarius apparere.

3. *Spiritus humilis deditiois et servitii.* In toto schemate exhibetur Ecclesia tanquam potentia, quae omnes gentes et omnes homines suo dominio adstringere vellet. Forsan in hoc magis stupefacti sunt nostri coetanei. Spiritus ille iuridicus et dominationis avidus, qui in nostro schemate apparet, sane Christo Domino plane alienus erat.

Legatur, v. gr., id quod de oboedientia Ecclesiae tribuenda dicitur. Atqui in Ecclesia a Christo condita, auctoritas non aliud significat quam servitium aliorum. Quando Paulus Apostolus de Corpore Mystico loquitur, semper id illustrat quod si ministeria diversa sunt, omnia ad bo-

num commune inservire debent. Minime existit in Ecclesia divisio in duos ordines, illorum scilicet qui imperant, et illorum qui oboediunt, sed omnes in eodem corpore eodem modo servire debent. Ipse Summus Pontifex vocatur « Servus servorum Dei ».

Similiter, cum de relationibus inter Ecclesiam et auctoritatem civilem agitur, quid prodest de potestate Ecclesiae sicut in Medio Aevo existebat dissertare, cum hodie potestas illa in nulla natione viget nec vigere potest? Ecclesia deberet non propria iura vindicare, sed conscientiam evangelicam totius mundi exprimere; etenim tanquam anima esse deberet huius universi, quod coram nobis evolvitur et ad suam unitatem perficiendam conatur.

Conclusio. Vultum Ecclesiae formare intendimus, non solum pro mundo hodierno, sed etiam pro generationibus futuris. Utinam similitudinem Christi inveniant et etiam semper adhuc viventem spiritum Beatitudinum Evangelii! Ad hunc scopum obtinendum, necesse est, mea sententia, ut schema totalem modificationem a commissione mixta recipiat, ut in eo spiritus Evangelii plene et intime infundatur. Dixi.

11

EXC.MUS P. D. DIONYSIUS HURLEY

Archiepiscopus Durbanianus

Patres venerabiles, Fratres carissimi,

Iucundum sane non est, iteratis vicibus, in disceptationibus conciliaribus munere fungi advocati diaboli. Sed in hoc stadio, ut ita dicam, viae purgativae Concilii vitari non posse videtur.

Schema *de Ecclesia* in genere mihi non multum placet propter defectum illum quasi toti operi praeparatorio Concilii communem, nempe carentiam unitatis et coordinationis. Plures Patres de inclusione capitulum de episcopis, de statibus perfectionis, de laicis et de oecumenismo in hoc schemate conquesti sunt. Intelligere non possum quomodo in praeparatione Concilii unitatis tantopere deesse potuerit operis unitas.

Pro solutione talis difficultatis nihil aliud remanere videtur nisi denuo proponere ut, inter primam et secundam sessionem, totum illud opus praeparatorium reficiatur sub directione alicuius commissionis vere centralis, et — sit venia verbo —, centralizantis, cui munus sit finem Concilii ad mentem Summi Pontificis clare exponere, necnon curare ut media necessaria ad illum finem attingendum adhibeantur, *ut iam hoc mane dixit em.mus card. Léger.*¹

Relate ad finem Concilii, quasi nulla mihi videtur, adesse necessitas veritates definiendi, cum in nullo discrimine positae sint quod tractationem conciliarem necessariam reddat. Immo dicere auderem nec conveniens, neque exoptatum esse, certas doctrinas formulis theologicis temporis antea coarctare, dum in media fermentatione theologica sumus maxime fecunda, quae multis ex causis originem ducit, praesertim quidem ex inquisitione renovata Sacrae Scripturae, monumentorum patristicorum et historiae ecclesiasticae, necnon ex sollicitudine crescenti de indigentis hominum nostri temporis.

Sollicitudo illa est sollicitudo pastoralis, quae summa debet esse cura huius Concilii, quod convocatum est non ad veritates veteres definiendas, sed ad actionem pastorem Ecclesiae renovandam, quae, Deo adiuvante, ut fructum praestantiosem habeat, crescentem in dies efficacitatem oecumenicam.

Sapienter omnino nobis expositae sunt (praesertim ab em.mo card. Bea et ab exc.mo D. De Smedt) notio et proprietates « oecumenicitatis »; alii Patres de ratione pastorali locuti sunt. Liceat mihi quaedam verba de eodem argumento proferre ut conamen aliquod, quamvis minimum, notionem illam adhuc magis claram et perspicuam reddere.

Pastoralis officii est veritatem hominibus proponere ita ut de ea vivere queant, eam amplectendo. Ad hoc necessarius est primo congruus modus proponendi doctrinam, qui modus non in mera adaptatione verborum et locutionum consistit, sed in genere loquendi, non scholari, nec oratorio, sed plano et communi, simul et praeciso, non iuridico nec desiccato, sed in quo percipiatur unctio quaedam amorque Dei et hominum.

Praeter congruum illum modum dicendi, requiritur etiam ut doctrina ipsa elaboretur et explicetur, ut apta sit, ex se et in quantum doctrina est, ad responsum dandum quaestionibus quibus vere laborant homines circa finem suum supremum, circa Deum Christumque eius. Certe veritas ipsa nec mutetur nec diminuatur oportet, sed intimius scrutetur, ad fontem denuo reducatur, profundius latiusque elaboretur, et ita renovetur, ut iam non sit tantum doctrina *in se* vera, sed fiat doctrina *pro hominibus* ad quos missi sumus. Fiat doctrina quae sit efficaciter et actualiter apta ad satisfaciendum iustis requisitis ac quaestionibus hominum. Sermo noster non tantum *aliquid* dicat, etsi verum, sed aliquid dicere intendat hominibus huius temporis. Reminiscamur dictum illud: « Quidquid recipitur secundum modum recipientis recipitur ». Et ita igitur in Concilio loquamur, ut praedicationi Evangelii in mundo hodierno novum impulsus demus. Paulus Apostolus ausus est Evangelium Graecis lingua Graecorum praedicare. Doctores medii aevi ausi sunt veritatem christianam conceptibus et vocabulis scholasticis expri-

mere. Est ergo traditio Ecclesiae suam praedicationem indigentis populi et temporis accommodare.

Sacra Tridentina Synodus, ut ita dicam, novum typum episcopi ad vitam evocavit, qui S. Carolum Borromaeum exemplar perfectum habuit: typum scilicet episcopi non amplius feudalis, sicut in Medio Aevo, nec humanistae in sensu sic dictae « Renascentiae », sed pastoralis, et quidem relate ad necessitates societatis post-tridentinae. Nos autem ad mundum valde differentem missi sumus, mundum scilicet qui, non sicut ille post-tridentinus in intentione saltem et principiis religioni favet, sed parvam vel nullam de ea curam habet, dum vehementer de problematibus vitae humanae terrenaе atque evolutionis mundi laborat. Mundi huius eiusque hominum pastores cum positi simus, quaerere debemus aliquem aptum et, si necesse sit, novum modum eis loquendi, vel potius eis praesentes esse in nomine Christi ac pro Christo. Indigetne mundus novus aliquo typo novo pastoris evangelici, pastoris scilicet non minus doctrinalis ac pastor Tridentinus, qui non sit contentus « doctrinam in se » hominibus tradere, sed doctrinam talem, vel taliter exaratam, ut eorum quaestionibus respondeat? Nonne talis erat sensus concionis undecima die mensis octobris a Summo Pontifice in hac aula habitae? Faciat Deus ut, de secunda Vaticana synodo, nova generatio pastorum procedat, magnae illi generationi Tridentinae comparanda, sed ad mundum hominesque huius saeculi plene conveniens! Dixi.

In textu scripto tradito: ¹ deest.

12

EXC.MUS P. D. IULIUS BARBETTA

Episcopus tit. Pharanitanus

Venerabiles Patres,

Schema hoc *de Ecclesia* paucis ante diebus nobis oblatum, saltem humili meo iudicio, sive quoad doctrinam, sive quoad structuram, sive quoad formam seu stylum, mihi videtur disceptationi Patrum conciliarium fructuose et tranquille subiici posse.

Schema, solemniter in describendo Patris consilio exorditur, quod elucet e Novo Testamento; in quo omnia quae in ceteris schematis capitibus describuntur, themata resonant. Itaque in primis de consilii Dei executione, quam Christus perfecit, schema pertractat, quae adamas-

sim eidem Dei consilio congruit, iuxta verba Pauli ad Philippenses: « Humiliavit semetipsum factus oboediens usque ad mortem, mortem autem crucis », et iuxta illud quod Christus in Evangelio Ioannis dicit: « Quae placita sunt ei facio semper ».

De Ecclesia porro ipsa, in suis duobus aspectibus apte describitur, societatis et mysterii: de ipsa primum tanquam societate et deinde tanquam de mysterio agitur; quia non ab iis quae mysterio teguntur, sed ab iis potius quae oculis apparent, quaeque veluti manu contrectantur, initium capere oportuit.

Itaque de Ecclesia tanquam populo Dei sermo est, cuius Israel secundum carnem, typus fuit: quae porro, cum sit populus Dei, ne analogia (quae inter typum et antitypum vigere necesse est) excludatur, ut societas hierarchica a Christo instituta est.

Sicut ergo populus qui in deserto peregrinabatur ad terram promissionis lacte et melle manantem, a Moyse, summa rerum a Deo immediate donato, visibiliter regebatur, ita Ecclesia, verus Israel Dei, a Christo per beatum Petrum ad finem usque saeculi visibiliter pariter gubernatur.

Praeterea, quemadmodum in populo Israel, voluit Deus ut seniores electi regendi populi onus et sollicitudinem cum eodem Moyse susciperent — ita tamen ut ipsi quoque Moysi principi subicerentur —, ita Christus statuit ut apostolorum collegium tanquam hierarchia in Ecclesia constitueretur. Tamen, non ut una tantum habeatur in Ecclesia summa eaque collegialis potestas, sed extraordinarie, ut pro rerum adiunctis, apostoli omnes eorumque successores episcopi, una cum beato Petro et sub Petro eiusque successoribus in primatu, de rebus Ecclesiae in solidum decernerent; quod sane in Concilio Ierusalem factum esse constat.

De Ecclesiae mysterio autem schema fuse pertractat eiusdemque nomina figurasque, ex Novo Testamento collecta, recenset. Ex quibus principem locum figura Corporis tenet, cuius notionis potissimae: visibilitas, membrorum organica multiplicitas atque coniunctio, cum Christo capite naturae conformitas atque porro personae unius, mystice sane, unitas et utrumque ipsius principium ad mentem Scripturae Novi Testamenti, describuntur.

Ut ex iis quae usque modo paucis breviterque tetigi, schematis structura complexa est eademque simplex: complexa si res, simplex si rerum ordo descriptioque considerantur.

Etenim Ecclesiae natura definita, primum de membris in universum sermo est; dein de episcopatu tanquam supremo Sacramenti Ordinis gradu; insuper de residentialibus episcopis deque eorum muneribus atque, in interno ordine Ecclesiae, habitudine; postea de illis qui laici

nuncupati, commune tamen sacerdotium, quod ipsa Ecclesia est, cum illis qui ministeriali sacerdotio Christi funguntur, pari iure participant. Praeterea de oecumenismi doctrina, et tandem de Beatissima Virgine, utpote quae in Corpore Mystico Christi principem locum obtineat.

Ad formam quod spectat, mihi videtur, schema *de Ecclesia* haud scholae stylo atque processu compositum est, sed potius pastoralis oecumenico spiritu, immo vero, si praesertim fundamentale caput de Ecclesiae natura consideratur, afflatu biblico conceptum esse atque descriptum. Non ergo stylus triumphalis, nec — sit venia verbo — clericalis, uti affirmatum est, sed simpliciter absque reboantibus verbis, stylus scripturalis et conciliaris.

Estne igitur schema perfectum? Nihil sub caelo perfectum: plura, enim, in eo contenta in aliis schematibus opportune includi possunt, ut v. gr. *de statibus acquirendae perfectionis, de oecumenismo*; et plura melius exprimi, ut in capite *de relationibus inter Ecclesiam et Statum*.

Solummodo repeto quod iam in exordio fatus sum: schema uti iacet amplissimo coetui Conciliari fructuose et tranquille subiici posse. Dixi.

13

EXC.MUS P. D. NARCISSUS JUBANY ARNAU

Episcopus tit. Orthosiensis in Phoenicia, aux. Barcinonensis

Em.me Princeps, venerabiles Patres Conciliares,

Schema constitutionis dogmaticae *de Ecclesia*, Patribus Conciliaribus propositum, in genere laude mihi dignum esse videtur, et aptum ut Patrum discussioni subiiciatur. Merita non sunt pauca: quae quidem sufficienter in hac aula recensita iam sunt.¹

Attamen gravis quaestio praevia proponenda omnino videtur: quanam est fundamentalis intentio huius schematis?

Certe non agitur de simplici exhortatione pastoralis ad eos qui sunt extra Ecclesiam catholicam dicata. Modus doctrinam proponendi potius intentionem doctrinalem arguit, ad hoc ut filiis, qui iam ad Ecclesiam pertinent, genuina doctrina catholica sufficienter constet.² Iamvero in hac hypothesi, et ulterius progrediendo, quaeritur: quisnam est praecisus valor doctrinalis totius schematis? Duplicem tantum responsionem invenire fas erit: vel agitur de doctrina quam Concilium dogmatice definit, vel de doctrina quam Concilium authentice docet, etsi absque dogmatica definitione.

1. Iamvero, si intentio schematis esset doctrinam proponere dogma-

tice definiendam, tunc schema nimis prolixum videtur et plura continet asserta quae pro dogmatica definitione nullo modo matura videntur. Revera nostrum schema *de Ecclesia* tam longe superat integros textus a Concilio Vaticano I promulgatos, ut eos certe duplicet...³

2. Si schema intendit proponere veritates non dogmatice definiendas, sed solum authentice docendas, sequentes animadversiones censeo prae oculis omnino habendas esse:

a) Doctrina a Concilio Oecumenico approbata ita eo ipso firmatur propter consensum totius episcopatus, sub et cum Romano Pontifice, ut iam *in posterum ab ea non sit recedendum*. Recte hoc dicitur in *ipso*⁴ schemate: « Quaecumque igitur in rebus fidei et morum ubique locorum ab universis episcopis, una cum ipso Summo Pontifice, tenentur et ordinario magisterio docentur, ea etiam citra solemnem definitionem tamquam irrevocabiliter vera eo sensu quo docentur tenenda sunt »...⁵

b) Inde, ad hoc ut aliqua doctrina proponatur approbanda a Concilio Oecumenico, multo maior requiritur certitudo quam illa quae pro decisionibus Sacrarum Congregationum — v. gr. Congregationis Sancti Officii —, sufficit. Nam, iuxta expressam affirmationem schematis, decisiones harum Congregationum « irreformabili sententia non muniuntur »...⁶ Immo maior certitudo requiritur, quam pro ipsis litteris encyclicis Romanorum Pontificum, quae non semper et necessario irreformabilem doctrinam docere intendunt, sicut in ipso schemate implicite admittitur...⁷

c) Quoniam ergo Concilium Oecumenicum, ex ipsa sua natura, doctrinam approbare non potest nisi vel eam definiendo, vel saltem eam irreformabiliter docendo, sequitur schemata conciliaria summa vigilantia et responsabilitate esse proponenda et approbanda, ad hoc ut in eis nihil omnino contineatur, de quo non habeatur plena certitudo theologica. Sic intelligitur quam sapiens fuerit norma, quam deliberate sequi voluit — et revera secutum fuit —, Concilium Tridentinum: norma fuit nempe abstinendi a quaestionibus inter theologos disputatas et non nisi in casu extraordinario — et certe post discussionem rei ab utraque parte habitam in ipso Concilio —, aliquid in talibus quaestionibus decidi.

Immo, si aliquando necessarium visum fuerit quaestionem decidere inter theologos catholicos disputatam vel condemnare doctrinam ab aliquo auctore catholico propositam, Patres Concilii de hoc explicite informari deberent. Ita revera factum est in Concilio Vaticano I: quando doctrina libertatis actus fidei contra theologum catholicum Hermes proposita fuit, Patres Concilii expressam informationem receperunt de hac

re necnon de rationibus propter quas doctrina hermesiana condemnanda videbatur.

Iamvero, in nostro schemate aliqua videntur contineri, quae inter catholicos disputantur. En, *inter alia non pauca, tria tantum*⁸ exempla:

1. In schemate dicitur episcopus potestatem iurisdictionis non habere « nisi ex participatione potestatis Romani Pontificis...⁹; dum alibi...¹⁰ affirmatur episcopus ex sacra ordinatione episcopali habere iurisdictionem, in cuius exercitio dependent a Romano Pontifice. Haec duo non videntur inter se cohaerere. Praeterea omnibus notum est theologos catholicos nondum consentire in quaestione de origine iurisdictionis episcopalis; dum omnes tenent episcopos in eorum potestate regiminis dependere a Romano Pontifice.

2. Asseritur etiam in schemate potestatem collegii episcopalis, qua episcopatus una cum suo capite, Romano Pontifice, unum subiectum plenae et supremae potestatis in universa Ecclesia constituit, esse ordinariam et tamen nonnisi modo extraordinario legitime exerceri. Quod quidem, praeterquam nonnisi difficulter intelligitur, non ab omnibus admittitur...¹¹

3. Affirmatur etiam in schemate episcopus non esse iudices fidei, nisi in Concilio Oecumenico; sed in eodem loco dicitur episcopatum cum suo capite, Romano Pontifice, esse infallibilem, non solum in Concilio Oecumenico sed etiam « cum singuli in sua quisque dioecesi authentice docentes, una cum Romano Pontifice, in revelata doctrina tradenda in unam sententiam conveniunt »...¹² Iamvero quomodo haec duo inter se conveniant, non apparet; praeterea vix intelligitur infallibilitas collegii episcopalis per orbem dispersi, si episcopi non sunt vi muneris iudices fidei, subordinati Romano Pontifici. Atque, ex alia parte, episcopus esse iudices fidei in *solo* Concilio Oecumenico multi theologii negant.

Quibus de causis, sequentia liceat proponere per modum conclusionis:

1. Clare determinetur, necnon *clare*¹³ promulgetur quisnam sit huius schematis *de Ecclesia* praecisus valor doctrinalis.

2. Schema propositum — aptum quidem ut Patrum discussioni subiiciatur —, debitis emendationibus perficiatur ac ditetur.

3. Tales revera emendationes in schemate introducantur quas eius valor doctrinalis postulet. Quapropter e schemate supprimantur illa de quibus plena certitudo theologica adhuc non habetur. Dixi.

In textu scripto tradito: ¹ Concilii propositum, laude dignum apparet. Merita namque non pauca habet: *a)* doctrinam completam et accurato examine praeparatam proponere conatur; *b)* prima vice doctrina dogmatica conficitur et traditur

circa naturam Ecclesiae atque in ea non excluduntur quaestiones quae nostris temporibus quam maxime intersunt, ut fit e. g. in capite de laicis in Ecclesia et in capite de oecumenismo; c) doctrinam in Ecclesia communem schema, verbis claris atque concisis, exponere conatur atque in genere prae oculis habet varias opiniones in Ecclesia existentes. Etsi non semper id felicem exitum obtineat!; d) praesertim in schemate — et quidem accurato modo confecta — de Ecclesia ut societate salutis tractatio proponitur, et quidem — quod certe speciali mentione dignum est — de possibilitate salutis schema agit pro omni homine bonae voluntatis in quacumque condicione versetur. ² Respondere quis posset hic agi de pastoralis exhortatione, quae potius ad eos qui extra Ecclesiam sunt dirigeretur. Attamen fatendum est stylum atque integrum modum doctrinam exponendi potius arguere intentionem doctrinalem pro filiis qui ad Ecclesiam catholicam iam pertinent. ³ Longissima ergo pateret via ad tantam definitionem dogmaticam Ecclesiae tradendam. ⁴ deest. ⁵ et, si tanquam divinitus revelata proponuntur, fide divina et catholica sunt credenda » (pag. 49, lin. 31). ⁶ (pag. 50, lin. 16). ⁷ (pag. 48). ⁸ paucissima. ⁹ (pag. 24, lin. 6). ¹⁰ (pag. 23, lin. 3). ¹¹ (cf. pag. 24, lin. 30). ¹² (pag. 49, lin. 22). ¹³ deest.

14

EXC.MUS P. D. IOANNES RUPP

*Episcopus Monoecensis**Em.me Praeses, venerabiles Fratres,*

In schemate *de Ecclesia*, multa optima habentur sed forsitan in eis non satis conspicitur illud quod gallice dicitur « l'idée directrice », vel germanice « der Grundgedanke », vel anglice « the clue ». Concilium mihi videtur magis ac magis intelligere finem ad quem tendit, qui, iuxta mentem Summi Pontificis, duplex est: a) finis remotus, *sensu logico, non affectivo, vel etiam forsitan chronologico, finis remotus* ¹ est unio christianorum; b) finis proximus est renovatio (italice « aggiornamento ») vitae ecclesiasticae, per adaptationem et praesertim per progressum spirituales *orbis catholici, qui multis laborat defectibus.* ²

His positis, de omni schemate conciliari examinari debet: quid valeat ad finem remotum vel proximum Concilii assequendum. Schema de quo nunc agitur, etsi multa, permulta habet quae duplici fini praedicto bene respondent, alia tamen continet quae minus respondent. Peccat nonnunquam vel ex defectu, vel ex excessu. Ex iis quae ex excessu peccant in ordine ad finem remotum, duo tantum sumere cupio.

1. Hodiernis in temporibus elementum ethnicum et geographicum neo-latinum non iam alia numerice superat in Ecclesia uti in aetate sic dicta « del barocco ». Catholicitas Ecclesiae, Deo opitulante, hodie splendet. Diversis *et longinquis* ³ e regionibus multa bona spiritualia in nos

defluunt. « C'est du Nord aujourd'hui que nous vient la lumière ». Ergo decentralizatio, ut aiunt, spiritualis iam facta est. Aliqua decentralizatio iuridica ab omnibus optatur et est in fieri.

Nulla tamen datur ratio, cur magno cum impetu malum exaggeratae centralizationis — si exstat — per malum oppositum curare velimus. Scio quod, iuxta auctores quosdam saeculi praeteriti, mens catholica sese modo hegeliano evolvit. Post nestorianismum, fit error oppositus; post Concilium Calcedonense, fit Constantinopolitanum II, ubi impugnatores erroris praecedentis hac vice damnantur. Sic post Vaticanum I, unde centralizatio — iuxta quosdam — exaggerata processit, Vaticanum II deberet in oppositum praecipitare. Sed res non ita se habent, nec ita se habere debent.

Propterea dolendum est quod schema nostrum, ubi agit de magisterio ecclesiastico, in aliquas exaggerationes cadit. *De una tantum loquar, et de aliis ad secretariatum mittam.*⁴

a) Eadem paragraphus tractat de magisterio Ecclesiae universalis et de magisterio singulorum episcoporum in propria dioecesi; sed sunt inter se *omnino*⁵ diversa! Libertas, dignitas fidelium et praesertim *nostrorum sacerdotum*⁶ exigit, ut caute et praecise definiantur casus ubi singulo episcopo vel etiam conferentia episcopali loquente, *ille*⁷ interior et religiosus assensus, *de quo sermo fit*,⁸ requiritur. Valde exopto ut textus ...⁹ de hoc assensu *omnino*¹⁰ deleatur...¹¹

Haec valent pro prima animadversione. Nunc ad secundam et ultimam.

2. Concilium vult et debet ordinem episcopalem extollere. Sed non videntur episcopi residentiales ita extollendi, ut titularium ne quidem nomen pronuntietur, cum in uno tantum loco « alii » vocantur! Estne iurisdictio territorialis res sine qua non in ordine nostro? Iurisdictio residentialium in Ecclesiam universalem nonne potentialis est, extra Concilium, simul ac titularium? Nonne reducitur ad actum eodem modo ac titularium nempe a convocatione Summi Pontificis? Iurisdictio personalis nonne magis necessaria est in mundo moderno ac antea? Quod si dicunt rem maturam non esse, cur eorum labore non maturesceret? Insuper commissio praeparatoria Vaticani I de hac re optime laboravit. Quin etiam fratres nostri Orthodoxi et Anglicani in hac materia praxim habent, traditioni sat consentaneam nec pulchritudine carentem. Titulares sunt quasi dimidia pars episcopatus catholici, fratres sunt nostri dilectissimi, cum quibus bonum et iucundum est habitare in unum...¹²

Haec sufficiunt ut omnia uno verbo concludam: fiat in praesenti schemate, sicut in aliis, inter diversa quae componi debent, sapiens et evangelicum aequilibrium.

Sed cur loquor? Cur, venerabiles Patres, *loquimur?* Porro *innumeris verbis quae dicta sunt in hac aula, per quinque hebdomadas, de S. Liturgia,*¹³ emendationes quae nobis proponuntur unum vel duo verba tangunt...¹⁴ *Vere*¹⁵ qui loquitur aes sonans aut cymbalum tinniens!

In textu scripto tradito: ¹ deest. ² deest. ³ deest. ⁴ De duabus loquar. ⁵ valde. ⁶ cleri. ⁷ deest. ⁸ deest. ⁹ qui. ¹⁰ agit. ¹¹ b) E converso fere nihil habetur de Sancta Ecclesia Urbis Romae, sponsa ac adiutrice Summi Pontificis, quam Pastor Hermae « Basilissam » vocabat, et a Patribus priorum saeculorum verbis quae solvi non possunt extollitur; c) Aliunde, quae in schemate habentur de Magisterio ordinario vere non sufficiunt. ¹² De his alio modo tractare debemus. ¹³ locuti estis? quid ex dictis nostris assumunt commissiones conciliares? Pro tot verbis prolatis, post quinque hebdomadas laboris incessantis, post tam multas et pulchras orationes a vobis factas. ¹⁴ vel mutant. ¹⁵ Nonne.

15

EXC.MUS P. D. BLASIUS MUSTO

*Episcopus Aquinatensis, Soranus et Pontiscurvi**Em.mi ac exc.mi Patres,*

Ad hoc ut facultatem loquendi peterem, iis motus sum quae audivi a quibusdam Patribus circa schema *de Ecclesia*, quod arguitur de defectu indolis pastoralis et missionariae. Hanc causam ferri contra schemata dogmatica vel doctrinalia, compertum est iam a primis diebus convocationis Concilii et querela adhuc perseverat, *adhuc perseverat*¹ — sit venia verbo! — usque ad satietatem.

Qui talia iactant, videntur haud recte intelligere naturam muneris pastoralis, quod certo complectitur imprimis et potissime officium genuinam veritatem tradendi christifidelibus, eamque traditam tuendi, nostra praesertim tempestate, cum novi generis hostes funditus evertere totum systema dogmaticum subtilissimis artibus satagunt.

Quod si quis in extollenda necessitate indolis pastoralis constitutionum Concilii, subrepticie intendit faciliorem reddere occursum cum fratribus separatis, sciat artificium huiusmodi neque missioni neque agendi modo Ecclesiae congruere.

Ardentissima quidem caritate liberos omnes, a regula veritatis et disciplinae aversos, Ecclesia complecti exoptat et per saecula sine intermissione exoptavit. Toto animorum studio id aliquando fore speramus, immensa Spiritus Sancti gratia. Occursus tamen filiorum et Matris fiat

oportet non reticita vel attenuata qualibet ex parte veritate, sed in signo absolutae sinceritatis et claritatis.

Schema *de Ecclesia* votis et conciliis delectorum virorum, diuturna cura exaratum, nobisque, Summo Pontifice approbante, transmissum, doctrinam catholicam rite praebet: si quid vero in eo occurrerit, vel minus recte expressum, vel redundans, vel a congruo ordine expositionis devians, cura Patrum erit opportunas emendationes ferre decursu discussionis. Vehementer autem eos obiurgamus qui praedictum schema proclamant funditus esse renovandum a commissione mixta, nuper auctoritate Summi Pontificis electa: desunt enim rationes, ut mihi videtur, obiective validae quae id agere suadeant. Procul dubio — ut audivimus, *et alia vice hodie* —, *procul dubio*² exemplo Divini Conditoris, Ecclesia exhiberi debet ut ministra, *ministra*³ eorum omnium qui Sanguine Christi sunt redempti, et a quavis cupiditate dominandi aliena.

Ex hoc vero nemini liceat animum avertere a natura eiusdem Ecclesiae, societatis perfectae, triplici potestate auctae, iuridice organizatae, quae depositum fidei ab errore immunem custodire et contra hostiles incursiones inconcussa auctoritate tutari debet.

Quae omnia firmissimis verbis sancienda sunt — ut schema nostrum facit — eo praesertim quia perditii homines verbum Dei alligare et Ecclesiae iura laedere, nefandissima audacia contendunt.

Nec accipi debet, mea humili opinione, *nec accipi debet*⁴ condicio duorum schematum, *ut dictum fuit alia vice*,⁵ quorum unum sit technice et scientifice exaratum pro theologis et magistris doctrinae sacrae, alterum vero haud exultae menti et cordi fidelium accommodatum. Superflua et vana ne quaeramus. Hanc rationem agendi enim numquam secuta sunt Concilia, quotquot usque nunc fuerunt.

Edantur igitur nunc, recepto more, constitutiones et decreta: erit postea munus nostrum omnium, et sacerdotum qui nobiscum dividunt curam ministerii, doctrinam conciliarem proponere et explicare assidue, scriptis et verbis, adhibitis etiam auxiliis didacticis, quorum praxis pastoralis semper ditissima fuit.

Venerabiles Patres, unusquisque nostrum a studio novitatis et academicae disceptationis abhorrens, recolat illud S. Pauli *in 2 Tim.*⁶: « Tu vero permane in iis quae didicisti, et credita sunt tibi, sciens a quo didiceris »...⁷ Et meminerit etiam verborum eiusdem apostoli, quae videntur paene in descriptionem et usum nostrae aetatis prolata: « Erit tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacervabunt sibi magistros prurientes auribus, et a veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur. Tu vero vigila ».

Id rogant a nobis, *venerabiles Patres*,⁸ a nobis qui ex toto orbe ter-

rarum convenimus ad Petri cathedram, *id rogant a nobis*,⁹ sinceri et probi christifideles, gemitibus quos in eorum cordibus indesinenter excitat et alit caritas Spiritus Sancti.

Et concludo. Ut omnia paucis verbis dicam, hoc schema constitutionis dogmaticae...

Praeses: Rogo te, rogo te, exc.me Domine, quia tempus iam transiit.

Orator: Finivi! Finivi! ... *de Ecclesia*, quamvis perfectibile, mihi valde placet.

Praeses: Est libertas loquendi hinc illinc, propterea omnes libenter audimus, cuius sententiae sint Patres. Nunc loquatur ultimus...

In textu scripto tradito: ¹ deest. ² deest. ³ deest. ⁴ deest.
⁵ deest. ⁶ deest. ⁷ 2 Tim. 3, 14. ⁸ deest. ⁹ deest.

16

EXC.MUS P. D. ADAM KOZLOWIECKI

Archiepiscopus Lusakensis

De S. Bartholomaeo duo tantum scio: unum quod nihil scripsit, alterum quod pellis eius extracta est... Ne mihi hic hoc accidat, breviter loquar!

Primo, dicendum mihi est Summum Pontificem aliquem finem primum huius Concilii nobis dedisse. Finem primum huius Concilii in eo consistit, secundum praesentem Romanum Pontificem,¹ ut Ecclesia Christi hominibus ita ostendatur, ut eam clarius intelligant et, intelligentia illuminata, ad eam revera attrahantur.

Et nunc quaero:² respondetne ...³ hoc nostrum schema huic tam nobili ac arduo fini? Quamvis censeam hoc schema multa continere quae fini praedicto bene correspondent, tamen quoad plura iudico illud sat fundamentaliter nova redactione indigere...⁴

1. *Liceat mihi dicere aliqua de parva re, id est de stylo. Verum est nostrum modum dicendi talem esse debere qualis Ecclesiam solemniter docentem decet. Ast hoc haud significat linguam conciliarium decretorum debere esse difficilem ac complicatam, et propositiones singulas debere esse longas et multis appositionibus ac clausulis oneratas. Dictum est iam linguam debere esse conciliarem; sed card. Gracias hodie bene*

dixit etiam inter nos esse sapientes et minus sapientes. Habeatis patientiam pro nobis minus sapientibus!

Legamus primam sententiam, primum articulum: « Aeternus Unigeniti Pater, cum liberrimo eoque arcano sapientiae suae consilio statuisset genus humanum, per peccatum Adami protoparentis ex statu iustitiae originalis misere delapsum, per Incarnati Filii sui mortem redimere et in regnum eius transferre, ubi venit plenitudo temporis misit eum qui per Spiritum Sanctum sese hostiam Deo immaculatam offerens acceptabilem sibi populum mundaret ». Est una sententia, pro me saltem, difficilis! Estne hoc revera necessarium? Haec omnia vera sunt, sed fortasse pro nobis, minus sapientibus, hoc aliquo modo faciliori potestis dicere.

*Nunc, repeto tantum:*⁵ *ut inutiles divisiones et repetitiones, necnon et discrepantiae formularum et ...*⁶ *confusiones evitentur, absolute necessaria est maior coordinatio et intrinseca unio omnium documentorum quae de una eademque re aut de rebus valde affinis huc spectantibus tractant. Ideo subscribo illis quae iam a card. Alfrink proposita sunt circa novam redactionem totius schematis a commissione mixta praeparandam.*

2. Expositio schematis sit magis christocentrica, et praeprimis magis insistatur in praesentia et operositate Christi in toto suo Corpore Mystico ac singulis membris vivis illius. In praesenti schemate hic aspectus christologicus non quidem deest, sed, praesertim post primas paginas, nimis in favorem aspectus ...⁷ *iuridici retrocedit.*

3. In hac christocentrica descriptione Ecclesiae, multo magis ac profundius insistatur in divitiis quas Christus singulis vivis suis membris mysticis communicat: describantur ergo saltem principales nostrae in Christo incorporationis effectus uti sunt...⁸: participatio nostra in vita, morte et resurrectione Verbi Incarnati, communicatio Spiritus Sancti, mutua ac supernaturalis unio omnium hominum in Christo et alia plura...⁹

4. In descriptione theologica Ecclesiae, fortiter quoque inculcetur indoles eius essentialiter eschatologica. Qua de re in hac nostra constitutione, explicite etiam agatur de Ecclesia tum purgante tum triumphante. Nec essentia nec pulchritudo nec finis Ecclesiae recte intelligi possunt, nec ergo Ecclesia rite amari, nisi relationes Ecclesiae terrestres ad Ecclesiam caelestem apprime perspiciantur. Ut autem hoc efficacius et profundius fieri possit, in hac ipsa constitutione *de Ecclesia* de ipsa Beata Virgine ac Matre nostra Maria agatur, sed insuper etiam de comunione, de intercessione, de invocatione et de cultu Sanctorum.

Si in hoc contextu, plene christologico et ecclesiologico, de Beatis-

sima Virgine Maria et de ipsis Sanctis loquemur, optimum simul servitium ipsis fratribus separatis, quibus integra doctrina catholica de Ecclesia explicanda est, praestabimus, sed etiam multis fidelibus catholicis, qui hac in re divitiis ipsis a Christo in Ecclesia oblati, sive per excessum sive per defectum, non recte utuntur...¹⁰

Tandem:¹¹ in doctrina de Iesu Christi Mystico Corpore explicanda omnino necessarium est, ut modo valde explicito, amplo et profundo, de illa lege fundamentali agamus quae omnes manifestationes vitales, *tam totius Mystici Corporis quam singulorum eius membrorum*,¹² dirigere ac inspirare debet: de suprema, dico, lege caritatis. *Haec est lex, non consilium evangelicum; lex suprema, uti Christus dixit*.¹³ Numquam doctrinam de Ecclesia adaequate hominibus, nostrorum temporum praesertim, explicabimus, nisi hanc doctrinam caritatis christianae, in toto eius ambitu christologico et ecclesiologico describemus...¹⁴

Eo autem vel magis, puto in constitutione *de Ecclesia* de caritate explicite esse agendum, quia haec caritas quam Spiritus Sanctus in cordibus nostris diffundit, a non paucis, proh dolor! cum vago sentimentalismo confunditur. Confiteor me vehementer mirari cum ex non paucis allocutionibus in hac aula aliquam diffidentiam erga legem caritatis percipio. Aliqui apparent putare eos qui de lege caritatis loquuntur, ex quodam sentimentalismo vago, nebuloso et suspecto laborare. Alii suspicari videntur eos, qui de lege caritatis loquuntur praeparatos esse veritatem parvipendere, ac si caritas periculosa esset veritati. Talem suspicionem iniuriosam esse assero. Hanc diffidentiam erga legem caritatis in ipso schemate, tam in illo quam in aliis percipio, praesertim in schemate de fundamento ordinis moralis.

Cur in art. 1 huius schematis tantum de « liberrimo eoque arcano sapientiae » consilio Patris locutio est, et ne verbum unum de aeterno amore Patris, illo amore divino qui quasi motivum divinum est et perfectissima explicatio creationis hominis, eius elevationis ad supernaturalem statum, eius post lapsum Redemptionis cruento Filii Sacrificio? Cur hic aeternus Amor divinus tam caute celatur?

Iesus Christus legem amoris et caritatis tanquam mandatum, *et quidem mandatum*¹⁵ primum, nobis proclamavit. *Cur in libris de theologia morali agentibus, legimus de obligatione sub iustitia, et alia obligatione quae obligat tantum ex caritate?*¹⁶ Iesus Christus neque sentimentalista fuit neque legem periculosam *veritati*¹⁷ proclamavit. *S. Paulus, in epistola ad Corinthios, scribit: « Si habuero omnem fidem ita ut montes transferam, caritatem autem non haberem, nihil sum ». Non dixit: « Si haberem caritatem omnem et fidem non habeam, nihil sum », sed: « Si fidem habeam... ».*¹⁸

Praeses: Exc.me Domine, si habes adhuc plura dicenda, poteris continuare crastina die, ne nimia sit patientia Patrum conciliarium, quia iam hora ruit.

Orator: Ubi regnat veritas, ibi lex est caritas, dixit Ioannes XXIII. Dixi.

In textu scripto tradito: ¹ Constitutio *de Ecclesia* in praesenti Concilio centalem occupat locum, cum secundum explicita ac pluries repetita verba Summi Pontificis aliquis finis primarius huius Concilii in eo consistat. ² deest. ³ autem. ⁴ Cuius sententiae rationes sequentibus brevibus observationibus indicare velim. ⁵ deest. ⁶ ergo. ⁷ potius. ⁸ v. g. ⁹ Rationes autem cur constitutio *de Ecclesia* haec facta essentialia enumerare debet sunt sequentes: *a)* quia sic revera ipsa essentia Ecclesiae prout est institutum ac locus salutis nostrae describitur; *b)* quia nonnisi hoc modo supernaturalis pulchritudo Ecclesiae ita exhiberi potest, ut animi et corda hominum ad ipsam attrahantur; *c)* quia sic ponuntur fundamenta ad positionem laicorum in Ecclesia rectius describendam, quae profecto insufficienter describitur si ex sola comparatione inter hierarchiam et laicatum in Ecclesia procedemus; *d)* quia sic simul ultima fundamenta omnium iurium et obligationum in Ecclesia indicantur, quippe quae omnia et singula in nobilitate nostrae existentiae in Iesu Christi Mystico Corpore ultimatum radicantur. ¹⁰ 5. In Ecclesia theologice describenda modo utcumque claro porro dicatur, ipsam esse utique Iesu Christi Mysticum Corpus, et hoc tam sensu ontologico quam morali; insimul autem dicere necesse est hoc Corpus Christi esse corpus prorsus sui generis, nec ergo corpus physicum nec corpus mere morale. Haec observatio adeo necessaria est, quia conceptus nimis litteralis et humanus « corporis » adaequatam intelligentiam de positione fratrum separatorum impediatur. Praecise ob hanc rationem necessarium est ut aliae quoque numerosas imagines a S. Scriptura ad designandam et figurandam Ecclesiam Christi adhibita, in constitutione amplius quam hucusque adhibeantur. ¹¹ 6. ¹² huius Mystici Corporis. ¹³ deest. ¹⁴ Christus caritas est et caritate omnes, qui sunt Christi, in omnibus se duci sinant oportet. ¹⁵ deest. ¹⁶ deest. ¹⁷ deest. ¹⁸ 1 *Cor.* 13: « si habuero omnem fidem... »; 1 *Io.*: « Deus caritas est ».

Animadversiones additae:

Cum a nobis postulatum est, ut animadversiones et emendationes in schema constitutionis dogmaticae *de Ecclesia* et *de Beatissima Maria Virgine* ante finem mensis februarii proponamus, liceat mihi *pauca* excellentiae vestrae rev.mae transmittere.

Haec *pauca* tantum sunt — certe non omnia quae proponere vellem —, sed — proh dolor — tempus mihi ad omnes animadversiones redigendas deest, spero tamen eas ab aliis et quidem sapientioribus em.mis ac exc.mis Patribus transmissuras.

Difficultas mihi apparet in reconciliatione initii art. 13 (pag. 22, lin. 1 et seq.), in qua legitur: « Quos ipse Christus, qui “ non venit ministrari, sed ministrare ” (*Mt.* 20, 28), voluit usque ad finem temporum successores apostolorum in munere

doctorum et pastorum ad aedificationem et in ministerium Ecclesiae suae, eosdem Spiritus Sanctus posuit episcopos regere Ecclesiam Dei (cf. *Act.* 20, 28) », cum art. 7 (pag. 12, linn. 22 et 23) in quo dicitur Ecclesiam « S. Petro et successoribus, qui sunt Romani Pontifices, tradidit gubernandam »; et cum art. 9 (pag. 15, lin. 24) in quo dicitur de Christo, Ecclesiam suam regente « per Vicarium suum ».

Ergo ex supra citato art. 13 clare apparet Spiritum Sanctum posuisse « episcopos regere Ecclesiam Dei » (non tantum Ecclesias suas particulares), dum in art. 7 et 9 supra citatis dicitur *tantum* de potestate gubernandi S. Petro eiusque successoribus collata.

Immo in art. 11 (pag. 20, lin. 3 ad 5) dicitur: « potestatem authentice docendi et gubernandi in Ecclesia ita instituit ut natura sua arcto vinculo coniungeretur cum potestate sanctificandi quae in Sacramento Ordinis confertur ».

In art. 14 (pag. 23, lin. 11) verba S. Leonis Magni de S. Petro adducuntur: « nihil in quemquam sine ipsius participatione transierit ».

Quamvis omnia supra dicta vera sunt, difficultas tamen in earum mutua coniunctione apparet, praesertim si inter pastores gregis Dei contentio exstaret non tam multum circa eorum vocationem et obligationem gregem Dei pascendi et populo Dei ministrandi, quam circa potestatem et iura.

Liceat ergo mihi humillime suggerere hanc difficultatem forte *aliquantulum* diminuturam si in tota redactione constitutionis *de Ecclesia* duo sequentia clarius elucescant:

1. Sicut Iesus Christus « non venit ministrari, sed ministrare » (*Mt.* 20, 28), ita etiam apostoli a Iesu Christo vocati sunt imprimis ad ministrandum, non vero — saltem primarie — ad gubernandum. Apostoli omnes, Petro incluso, vocati sunt ad servitium et ministerium gregi Dei, — potestas vero eorum et ius gubernandi ex vocatione primaria ad ministerium fluit et ad vocationem ministerii dirigitur.

2. Si vero ad hunc *secundarium* effectum vocationis ministerialis apostolorum eorumque successorum pervenitur, scilicet ad potestatem et ius gubernandi Ecclesiam Dei distinguenda est vera potestas collata apostolis collegialiter, a *suprema* potestate collata tantum Petro eiusque successoribus. Apostoli ergo omnes collegialiter Ecclesiam Dei gubernant *cum* Petro et *sub* Petro eiusque successoribus. Petrus vero Ecclesiam Dei gubernat *cum* Apostolis eorumque successoribus sed *sub* Christo tantum. *Suprema* potestas Petri ordinariam potestatem aliorum apostolorum non tollit. Iura et potestas ex vocatione ministeriali apostolica profluentia ad obiectum vocationis apostolicae, i. e. ad ministerium gregi Dei dirigi debent. Sicut omnis potestas et omnia iura abuti possunt, ita etiam potestas et iura ex vocatione apostolica profluentia abuterentur si exercentur sine relatione ad obiectum primarium vocationis apostolicae, scilicet ministerium gregi Dei — si apostoli eorumque successores ea exercentur *sine* vel *non-sub* Petro eiusque successoribus —, vel si Petrus eiusque successores iuribus et *suprema potestate* uterentur sine relatione ad ministerium gregi Dei vel *non-sub* Christo, vel ... (cum ipse nimis timidus sum, sapientioribus relinquo disputationem *utrum* et *quomodo* Petrus eiusque successores abuti possunt sua *suprema potestate* in relatione ad potestatem aliorum apostolorum eorumque successorum Ecclesiam regendi).

Permulta adhuc alia, quae mihi minus placent in schemate constitutionis apostolicae *de Ecclesia*, scribere vellem, sed tempus mihi deest. Spero tamen alios Patres super illa scripturos.

Secretarius generalis: Communico exitus suffragationum factarum hoc mane:

Circa I emendationem:

Praesentes votantes	2.113
Dixerunt <i>Placet</i>	2.096
<i>Non placet</i>	10
Vota nulla ¹	7

Maioritas requisita erat 1.409. Igitur emendatio probata est.

II emendatio:

Praesentes votantes	2.109
Dederunt votum <i>Placet</i>	2.051
<i>Non placet</i>	52
Vota nulla	6

Maioritas requisita: 1.406. Ergo etiam II emendatio placuit.

Praeses: Reponatur Sanctum Evangelium! ...

¹ Quorum unum est *placet iuxta modum*.